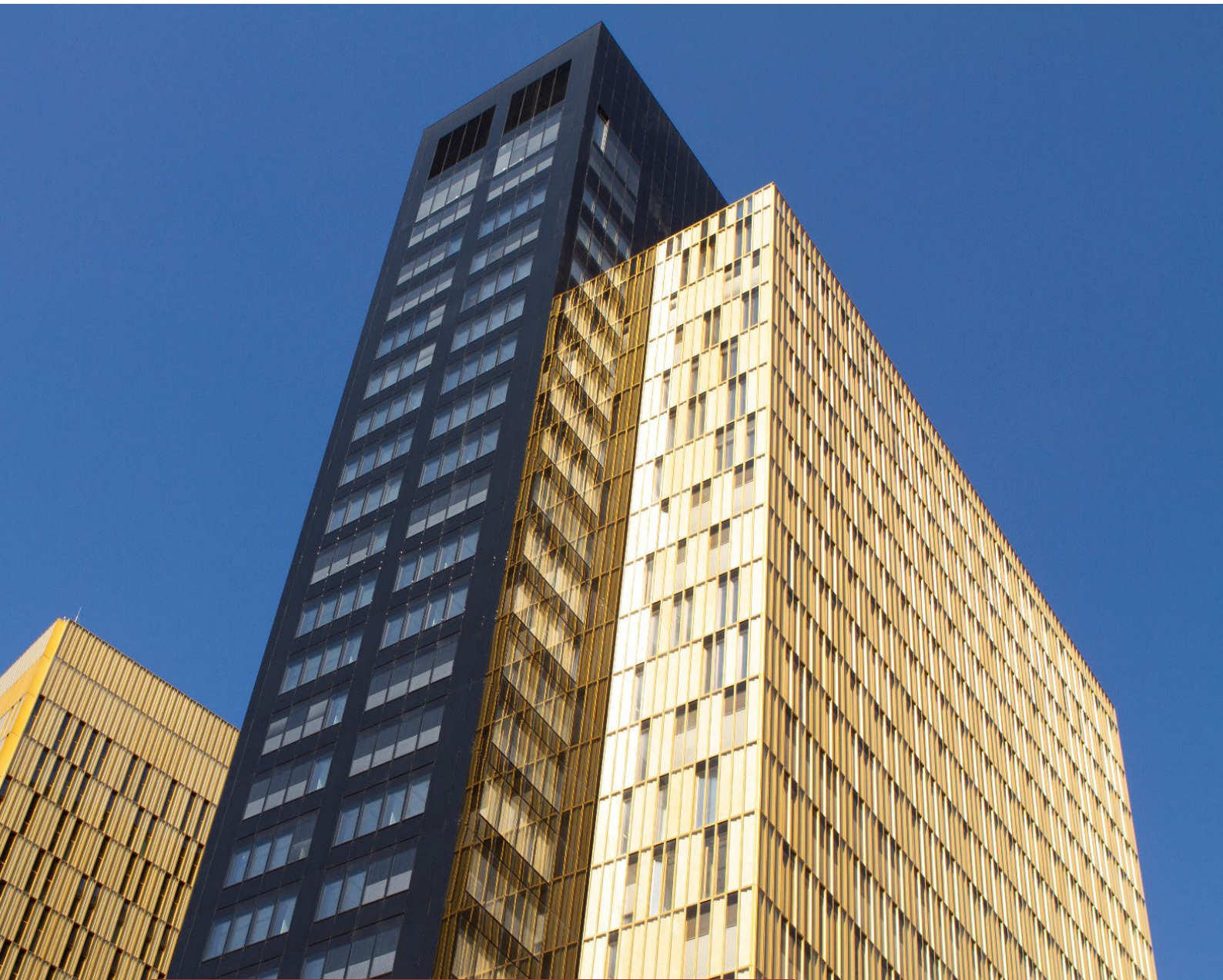

Faktablad

Erstatningssøgsmål for overtrædelser af
konkurrenceretten inden for rammerne af direktiv
2014/104/EU («Private enforcement«)

Indhold

FORORD.....	4
FORTEGNELSE OVER DE RETSAKTER, HVORTIL DER HENVISES	6
I. ANVENDELSESOMRÅDET FOR DIREKTIV 2014/104.....	7
1. Det materielle anvendelsesområde.....	7
2. Det tidsmæssige anvendelsesområde	13
2.1. Materielle bestemmelser i direktivet.....	13
2.1.1. Bestemmelser om forældelsesfristen for erstatningssøgsmål.....	13
2.1.2. Bestemmelser, som opstiller en uomtvistelig formodning om, at der foreligger en overtrædelse af konkurrenceretten.....	17
2.1.3. Bestemmelser, som opstiller en afkræftelig formodning om, at der foreligger en skade, som skyldes et kartel.....	18
2.2. Ikke-materielle bestemmelser i direktivet	19
2.2.1. Bestemmelser, der tilsigter at give de nationale retter mulighed for at kræve fremlæggelse af beviser.....	19
2.2.2. Bestemmelser om opgørelse af tabet	23
2.3. Tidsmæssig anvendelse af de bestemmelser i direktivet, der bekræfter den eksisterende retspraksis.....	23
II. ENHEDER, DER HÆFTER FOR EN SKADE	24
III. FREMLÆGGELSE AF BEVISER I NATIONALE SAGER	28
1. Påbud om at fremlægge beviser, som er undergivet sagsøgte eller tredjemands rådighed.....	28
2. Påbud om at fremlægge beviser i en verserende procedure ved Kommissionen.....	30
3. Forpligtelse for den person, der har indgivet en begæring om et påbud, til at underbygge rimeligheden af sit erstatningskrav.....	33
4. Begrænsninger for fremlæggelse af beviser i en konkurrencemyndigheds sagsakter: redegørelser til brug for bødefritagelse eller bødenedsættelse og forligsredegørelser	36
IV. SKØN OVER SKADEN	37
V. ORDNING FOR FORÆLDELSESFRISTER.....	39
VI. DE NÆRMERE REGLER FOR UDØVELSE AF RETTEN TIL ERSTATNING VED DE NATIONALE DOMSTOLE – OVERHOLDELSE AF ÆKVIVALENS- OG EFFEKTIVITETSPRINCIPPET.....	46

Forord

For at sikre den fulde virkning af artikel 101 TEUF og 102 TEUF og navnlig den effektive virkning af forbuddene heri har Den Europæiske Unions Domstol i to domme afsagt i 2001 ¹ og 2006 ² fastslået, at enhver fysisk eller juridisk person, som har lidt skade på grund af en overtrædelse af disse bestemmelser, har ret til fuld erstatning. De grundlæggende betingelser for denne ret til erstatning er blevet præciseret og justeret i Domstolens senere praksis.

Eftersom de nationale retter har kompetence til at behandle krav om erstatning for skade forvoldt ved en overtrædelse af EU-konkurrenceretten, tilkommer det i overensstemmelse med princippet om procesautonomi hver enkelt medlemsstat at fastsætte nærmere regler for fremsættelsen af disse krav i sin interne retsorden. Da denne autonomi er betinget af, at ækvivalensprincippet og effektivitetsprincippet overholdes, har Domstolen imidlertid ligeledes fastsat minimumskrav herom.

Med støtte i denne praksis fra Domstolen bekræfter direktiv 2014/104 ³ for det første retten til fuld erstatning for skader forvoldt ved en overtrædelse af EU-konkurrenceretten, og for det andet udvider det denne ret til at omfatte overtrædelser af national konkurrenceret, når denne finder anvendelse i overensstemmelse med artikel 3, stk. 1, i forordning nr. 1/2003 ⁴.

På det processuelle plan fastsætter direktiv 2014/104 en række regler, der har til formål at harmonisere de nærmere regler for udøvelse af retten til erstatning ved de nationale domstole. Flere af direktivets bestemmelser har desuden til formål at samordne søgsmål med påstand om erstatning for skade forvoldt ved overtrædelser af konkurrencereglerne (*private enforcement*) med Europa-Kommissionens og de nationale konkurrencemyndigheders offentlige håndhævelse af disse regler (*public enforcement*).

Direktiv 2014/104 indeholder endelig bestemmelser om den tidsmæssige anvendelse af direktivets artikler.

I dette faktablad gennemgås Domstolens praksis vedrørende fortolkningen af bestemmelserne i direktiv 2014/104, og der redegøres desuden for dommen i sagen Skanska Industrial Solutions m.fl. ⁵ og Sumal-dommen ⁶, som indeholder vigtige anvisninger om, hvem der er ansvarlig i et erstatningssøgsmål for skade forvoldt ved overtrædelser af EU-konkurrenceretten. Selv om det fremgår af disse principielle

¹ Dom af 20.9.2001, *Courage og Crehan* (C-453/99, [EU:C:2001:465](#)).

² Dom af 13.7.2006, *Manfredi* m.fl. (C-295/04 – C-298/04, [EU:C:2006:461](#)).

³ Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2014/104/EU af 26.11.2014 om visse regler for søgsmål i henhold til national ret angående erstatning for overtrædelser af bestemmelser i medlemsstaternes og Den Europæiske Unions konkurrenceret (EUT 2014, L 349, s. 1).

⁴ Rådets forordning (EF) nr. 1/2003 af 16.12.2002 om gennemførelse af konkurrencereglerne i traktatens artikel 81 og 82 (EFT 2003, L 1, s. 1).

⁵ Dom af 14.3.2019, *Skanska Industrial Solutions m.fl.* (C-724/17, [EU:C:2019:204](#)).

⁶ Dom af 6.10.2021, *Sumal* (C-882/19, [EU:C:2021:800](#)).

domme, hvilke enheder der er erstatningsansvarlige i henhold til den primære ret, er de relevante præciseringer stadig afgørende for gennemførelsen af de erstatningssøgsmål, der er omfattet af direktiv 2014/104.

Den retspraksis, der fandtes, før direktiv 2014/104 trådte i kraft, og som i det væsentlige er blevet bekræftet i dette direktiv, er derimod ikke gengivet i dette faktablad. Det omfatter heller ikke den retspraksis, der vedrører fortolkningen af reglerne om kompetence og fastlæggelse af stedet for skadens indtræden ⁷ i forordning nr. 44/2001 ⁸ og nr. 1215/2012 ⁹.

Faktabladet tager højde for den retspraksis, der forelå indtil den 1. marts 2026.

⁷ Dom af 21.5.2015, CDC Hydrogen Peroxide (C-352/13, [EU:C:2015:335](#)), af 24.10.2018, Apple Sales International m.fl. (C-595/17, [EU:C:2018:854](#)), af 29.7.2019, Tibor-Trans (C-451/18, [EU:C:2019:635](#)), af 15.7.2021, AB Volvo m.fl. (C-30/20, [EU:C:2021:604](#)), af 11.11.2021, Stichting Cartel Compensation og Equilib Netherlands (C-819/19, [EU:C:2021:904](#)), af 4.7.2024, MOL (C-425/22, [EU:C:2024:578](#)), og af 2.12.2025, Stichting Right to Consumer Justice og Stichting App Stores Claims (C-34/24, [EU:C:2025:936](#)).

⁸ Rådets forordning (EF) nr. 44/2001 af 22.12.2000 om retternes kompetence og om anerkendelse og fuldbyrdelse af retsafgørelser på det civil- og handelsretlige område (EFT 2001, L 12, s. 1).

⁹ Europa-Parlamentets og Rådets forordning (EU) nr. 1215/2012 af 12.12.2012 om retternes kompetence og om anerkendelse og fuldbyrdelse af retsafgørelser på det civil- og handelsretlige område (omarbejdning) (EUT 2012, L 351, s. 1).

Fortegnelse over de retsakter, hvortil der henvises

Europa-Parlamentets og Rådets **direktiv 2014/104/EU** af 26. november 2014 om visse regler for søgsmål i henhold til national ret angående erstatning for overtrædelser af bestemmelser i medlemsstaternes og Den Europæiske Unions konkurrenceret (EUT 2014, L 349, s. 1).

I. Anvendelsesområdet for direktiv 2014/104

1. Det materielle anvendelsesområde

Dom af 20. april 2023, Repsol Comercial de Productos Petrolíferos (C-25/21, [EU:C:2023:298](#))¹⁰

»Præjudiciel forelæggelse – konkurrence – vertikale konkurrencebegrænsninger – artikel 101, stk. 1 og 2, TEUF – effektivitetsprincippet – forordning (EF) nr. 1/2003 – artikel 2 – direktiv 2014/104/EU – artikel 9, stk. 1 – bindende virkning af endelige afgørelser fra de nationale konkurrencemyndigheder, hvorved der konstateres en overtrædelse af konkurrencereglerne – tidsmæssig og materiel anvendelse – erstatnings- og ugyldighedssøgsmål vedrørende overtrædelser af EU-rettens konkurrenceregler«

I en præjudiciel sag fastslog Domstolen, at anvendelsesområdet for direktiv 2014/104 er begrænset til alene at omfatte erstatningssøgsmål anlagt for overtrædelse af konkurrencereglerne og ikke omfatter andre former for søgsmål, der vedrører overtrædelser af konkurrenceretlige bestemmelser.

Ved afgørelser af 11. juli 2001 og 30. juli 2009 fastslog de spanske konkurrencemyndigheder i det væsentlige, at Repsol havde tilsidesat konkurrencereglerne ved som led i sine kontraktforhold med visse spanske tankstationer at have fastsat detailsalgspriserne for brændstoffer. Da der ikke blev givet medhold i søgsmålene med henblik på at anfægte disse afgørelser, blev disse endelige.

Som følge af de nævnte afgørelser anlagde ejerne af en tankstation ved Juzgado de lo Mercantil n° 2 de Madrid (handelsret nr. 2 i Madrid, Spanien, herefter »den nationale ret«) dels et søgsmål med påstand om, at de eksklusive forsyningskontrakter, der var indgået med Repsol i perioden fra 1987 til 2009 i forbindelse med driften af denne tankstation, blev erklæret ugyldige, dels et erstatningssøgsmål med påstand om erstatning for det tab, der angiveligt var forårsaget af disse kontrakter. Med henblik herpå støttede de sig på de samme afgørelser for at godtgøre, at den pågældende overtrædelse forelå.

Under disse omstændigheder anførte den nationale ret indledningsvis, at bevisbyrden for en tilsidesættelse af artikel 101 TEUF i henhold til artikel 2 i forordning nr. 1/2003 påhviler den part, der gør overtrædelsen gældende. Den nationale ret tilføjede imidlertid, at sagsøgeren i henhold til artikel 9, stk. 1, i direktiv 2014/104 i forbindelse med et erstatningssøgsmål, der er anlagt efter en endelig afgørelse fra en national konkurrencemyndighed, principielt kan løfte den bevisbyrde, der påhviler vedkommende med hensyn til, om der foreligger en overtrædelse, ved at godtgøre, at denne afgørelse netop vedrører det pågældende kontraktforhold.

¹⁰ Denne dom er ligeledes beskrevet i afsnit I.2.1.2 med overskriften »Bestemmelser, som opstiller en uomtvistelig formodning om, at der foreligger en overtrædelse af konkurrenceretten«.

I denne sammenhæng var den nationale ret i tvivl om, hvorvidt de spanske konkurrencemyndigheders afgørelser havde bindende virkning for så vidt angår spørgsmålet om, hvorvidt der i det foreliggende tilfælde forelå en overtrædelse af konkurrencereglerne. Den nationale ret ønskede endvidere oplyst, hvilke konsekvenser der kunne drages af den eventuelle ugyldighed af de eksklusive forsyningsaftaler, der var indgået mellem ejerne af tankstationen og Repsol.

Domstolen besvarede disse spørgsmål i dommen og udtalte sig om den materielle og tidsmæssige anvendelse af direktiv 2014/104.

Domstolens bemærkninger

For så vidt som den nationale ret henviste til artikel 9, stk. 1, i direktiv 2014/104, præciserede Domstolen, at denne bestemmelse kun kunne være relevant for løsningen af tvisten i hovedsagen, hvis denne tvist var omfattet af dens materielle og tidsmæssige anvendelsesområde.

Domstolen bemærkede herved, at det materielle anvendelsesområde for direktiv 2014/104 er begrænset til alene at omfatte erstatningssøgsmål anlagt for overtrædelser af konkurrencereglerne og derfor ikke omfatter andre former for søgsmål, der vedrører overtrædelser af konkurrencereglerne, såsom søgsmål med påstand om ugyldighed, der er anlagt i henhold til artikel 101, stk. 2, TEUF.

Dom af 30. oktober 2025, FL und KM Baugesellschaft og S (C-2/23, [EU:C:2025:848](#))¹¹

»Præjudiciel forelæggelse – konkurrence – artikel 101 TEUF – effektiv virkning – direktiv 2014/104/EU – regler for søgsmål i henhold til national ret angående erstatning for overtrædelser af bestemmelser i medlemsstaternes og Den Europæiske Unions konkurrenceret – artikel 6, stk. 6 og 7 – artikel 7, stk. 1 – direktiv 2019/1/EU – medlemsstaternes konkurrencemyndigheder indrømmes forudsætninger for at håndhæve konkurrencereglerne mere effektivt og sikre et velfungerende indre marked – artikel 31, stk. 3 – anvendelsesområde – ordning for administrativ og retslig bistand mellem de nationale myndigheder – overførsel af en konkurrencemyndigheds sagsakter til en myndighed, der gennemfører en strafferetlig efterforskning – sagsakterne i den strafferetlige efterforsknings tilføjes redegørelser til brug for bødefritagelse eller bødenedsættelse og forligsredegørelser samt disses bilag – aktindsigt i disse dokumenter for sigtede og andre parter i en sådan procedure«

I denne præjudicielle dom bemærkede Domstolen, at det materielle anvendelsesområde for direktiv 2014/104 er begrænset til alene at omfatte erstatningssøgsmål anlagt for overtrædelser af konkurrencereglerne og derfor ikke omfatter andre former for søgsmål.

¹¹ Denne dom er ligeledes beskrevet i afsnit III.4 med overskriften »Begrænsninger for fremlæggelse af beviser i en konkurrencemyndigheds sagsakter: redegørelser til brug for bødefritagelse eller bødenedsættelse og forligsredegørelser«.

Efter at den østrigske forbundskonkurrencemyndighed havde anlagt et søgsmål mod en lang række byggevirksomheder og de ansvarlige for disse for fordrejning af konkurrencen på markedet for offentlige udbudsprocedurer, indgav to virksomheder en ansøgning om bødefritagelse.

Eftersom den østrigske anklagemyndighed samtidig havde indledt en strafferetlig efterforskning, fremsendte den kompetente ret i konkurrenceretlige sager en kopi af sagsakterne til denne myndighed. Anklagemyndigheden fik desuden tilsendt visse dokumenter vedrørende den administrative procedure forbundet med de konkurrencebegrænsende aftaler fra forbundskonkurrencemyndigheden.

De to selskaber, der havde ansøgt om bødefritagelse, anmodede i denne forbindelse anklagemyndigheden om ikke at føje deres redegørelser til brug for bødefritagelse eller bødenedsættelse eller deres forligsredegørelser til sagsakterne og om under alle omstændigheder varigt at udelukke dokumenterne fra aktindsigt.

Efter at anklagemyndigheden havde afslået denne anmodning, indgav de selskaber, der havde ansøgt om bødefritagelse, en indsigelse om afgørelsen om afslag, som Oberlandesgericht Wien (den øverste regionale domstol i Wien, Østrig) behandlede som appelinstans.

Oberlandesgericht Wien (den øverste regionale domstol i Wien, Østrig) besluttede på denne baggrund at anmode Domstolen om at tage stilling til, om EU-retten – herunder artikel 6, stk. 6 og 7, og artikel 7, stk. 1, i direktiv 2014/104 samt artikel 31, stk. 3, i direktiv 2019/1 – er til hinder for en national lovgivning, hvorefter der i en straffesag, som ikke vedrører en overtrædelse af konkurrenceretten, er ret til aktindsigt i redegørelser til brug for bødefritagelse eller bødenedsættelse og forligsredegørelser, som er udarbejdet til en sag for en national konkurrencemyndighed og fremsendt til de nationale straffemyndigheder, for andre parter i denne straffesag, herunder personer, som har lidt skade som følge af den pågældende overtrædelse af konkurrenceretten, og som kræver erstatning for den af denne overtrædelse forårsagede skade.

Domstolens bemærkninger

For så vidt som den forelæggende ret i sine præjudicielle spørgsmål henviste til artikel 6, stk. 6 og 7, og til artikel 7, stk. 1, i direktiv 2014/104, fastslog Domstolen, at disse bestemmelser kun var relevante for løsningen af tvisten i hovedsagen, hvis denne tvist var omfattet af direktivets materielle anvendelsesområde.

Domstolen bemærkede i denne henseende, at det materielle anvendelsesområde for direktiv 2014/104 er begrænset til alene at omfatte erstatningssøgsmål anlagt for overtrædelser af konkurrencereglerne. Det følger heraf, at dette direktivs materielle anvendelsesområde, herunder dets artikel 6 og 7, der regulerer henholdsvis fremlæggelse af beviser i en konkurrencemyndigheds sagsakter og begrænsninger i anvendelsen af beviser, der er fremskaffet fra disse sagsakter, er begrænset til alene at omfatte erstatningssøgsmål anlagt for overtrædelser af konkurrencereglerne og derfor

ikke omfatter andre former for søgsmål. Det nævnte direktiv regulerer således hverken spørgsmålet om overførsel af en konkurrencemyndigheds sagsakter til en anden myndighed eller om aktindsigt heri uden for erstatningssøgsmål.

Dom af 29. januar 2026, Meliá Hotels International (C-286/24, [EU:C:2026:49](#)) ¹²

»Præjudiciel forelæggelse – søgsmål i henhold til national ret angående erstatning for overtrædelser af bestemmelser i medlemsstaternes og Den Europæiske Unions konkurrenceret – direktiv 2014/104/EU – artikel 5, stk. 1 – anvendelsesområde – særligt anerkendelsessøgsmål med henblik på fremlæggelse af dokumenter forud for den eventuelle anlæggelse af et erstatningssøgsmål – bedømmelsen af rimeligheden af erstatningskravet«

I denne dom, der blev afsagt i en præjudiciel sag, bekræftede Domstolen, at de bestemmelser i direktiv 2014/104, der regulerer fremlæggelsen af beviser, som sagsøgte eller tredjemand råder over, for de nationale retsinstanser, finder anvendelse på et særligt anerkendelsessøgsmål med henblik på fremlæggelse af dokumenter forud for den eventuelle anlæggelse af et erstatningssøgsmål.

Den 21. februar 2020 pålagde Europa-Kommissionen hotelvirksomheden Meliá Hotels International, S.A. (herefter »Meliá«) en bøde for en overtrædelse af artikel 101 TEUF og artikel 53 i EØS-aftalen ¹³ ved gennemførelse af en vertikal praksis, der forskelsbehandlere forbrugerne på grundlag af nationalitet eller bopælsland ¹⁴.

Associação Ius Omnibus, som er en sammenslutning til beskyttelse af forbrugernes interesser, anlagde et særligt anerkendelsessøgsmål for den kompetente portugisiske ret med henblik på at opnå Meliás fremlæggelse af dokumenter, der var relevante for den eventuelle anlæggelse af et kollektivt erstatningssøgsmål på vegne af de forbrugere med bopæl i Portugal, som havde lidt skade som følge af den af Kommissionen konstaterede konkurrencebegrænsende praksis.

Efter at dette særlige anerkendelsessøgsmål var blevet taget til følge i første og anden instans, iværksatte Meliá appel for den øverste domstol i Portugal.

På denne baggrund besluttede Supremo Tribunal de Justiça (øverste domstol, Portugal) at forelægge Domstolen en række præjudicielle spørgsmål vedrørende artikel 5, stk. 1, i direktiv 2014/104, som kræver, at medlemsstaterne i forbindelse med søgsmål med påstand om erstatning for den skade, der er lidt som følge af tilsidesættelse af konkurrenceretten, sikrer, at sagsøgeren kan opnå, at den nationale retsinstans pålægger sagsøgte eller tredjemand at fremlægge relevante beviser, forudsat at

¹² Denne dom er ligeledes beskrevet i afsnit III.3 med overskriften »Forpligtelse for den person, der har indgivet en begæring om et påbud, til at underbygge rimeligheden af sit erstatningskrav«.

¹³ Aftalen om Det Europæiske Økonomiske Samarbejdsområde af 25.1992 (EFT 1994, L 1, s. 3, herefter »EØS-aftalen«).

¹⁴ Afgørelse C(2020) 893 final om en procedure i henhold til artikel 101 [TEUF] og artikel 53 i EØS-aftalen (sag AT.40528 – Meliá (Holiday Pricing)).

sagsøgeren har underbygget rimeligheden af sit erstatningskrav ved fremlæggelse af rimeligt tilgængelige faktuelle oplysninger og beviser.

I denne forbindelse ønskede den øverste domstol i Portugal nærmere bestemt oplyst, om artikel 5, stk. 1, i direktiv 2014/104 skal fortolkes således, at:

- denne bestemmelse finder anvendelse på et søgsmål i medfør af national ret med påstand om adgang til bevismidler før anlæggelsen af et søgsmål med påstand om erstatning for skade forårsaget af overtrædelser af konkurrencereglerne
- sagsøgerens påvisning af rimeligheden af erstatningskravet kræver, at det bevises, at det er mere sandsynligt end usandsynligt, at betingelserne for at ifalde ansvar for en overtrædelse af konkurrenceretten er opfyldt, og
- Kommissionens afgørelse, hvorved der konstateres en overtrædelse af EU-konkurrenceretten i form af et vertikalt konkurrencebegrænsende formål, er tilstrækkelig til at godtgøre rimeligheden af et erstatningskrav, og om det forhold, at denne afgørelse er truffet efter en forligsprocedure, har indvirkning på besvarelsen af dette spørgsmål.

Domstolens bemærkninger

Efter en objektiv, systematisk og teleologisk fortolkning bekræftede Domstolen, at artikel 5, stk. 1, i direktiv 2014/104 finder anvendelse på et forudgående søgsmål som det, der i denne sag var fastsat i portugisisk ret, som giver personer, der har lidt skade som følge af en overtrædelse af konkurrencereglerne, mulighed for aktindsigt i relevante beviser, inden et søgsmål med påstand om erstatning herfor anlægges.

Ifølge Domstolen støttes denne fortolkning bl.a. af formålet med direktiv 2014/104, som er at lette udøvelsen af erstatningssøgsmål, henset til behovet for at rette op på den informationsasymmetri, der er kendetegnende for disse tvister, og herved sikre den effektive virkning af privates gennemførelse af konkurrenceretten.

Dom af 16. februar 2023, Tráficos Manuel Ferrer (C-312/21, [EU:C:2023:99](#))¹⁵

»Præjudiciel forelæggelse – konkurrence – erstatning for en skade, som er forvoldt af en praksis, der er forbudt i henhold til artikel 101, stk. 1, TEUF – Kommissionens afgørelse om, at der foreligger hemmelige aftaler om prisfastsættelse og forhøjelse af bruttopriserne for lastbiler i Det Europæiske Økonomiske Samarbejdsområde (EØS) – national civilprocesretlig regel om, at hver part bærer sine egne sagsomkostninger, hvis en påstand tiltrædes delvist, medmindre der foreligger ulovlig adfærd – medlemsstaternes procesautonomi – principperne om effektivitet og ækvivalens – direktiv 2014/104/EU – formål og samlet afvejning – artikel 3 – ret til fuld erstatning for den lidte skade – artikel 11, stk. 1 – solidarisk hæftelse for ophavsmændene til en overtrædelse

¹⁵ Denne dom er ligeledes beskrevet i afsnit I.2.3 med overskriften »Tidsmæssig anvendelse af de bestemmelser i direktivet, der bekræfter den eksisterende retspraksis« og afsnit IV med overskriften »Skøn over skaden«.

af konkurrenceretten – artikel 17, stk. 1 – mulighed for, at den nationale retsinstans fastsætter skaden ved et skøn – betingelser – umuligt eller uforholdsmæssigt vanskeligt i praksis at opgøre skaden – artikel 22 – tidsmæssig anvendelse»

I denne præjudicielle dom bemærkede Domstolen, at reglerne for fordelingen af sagsomkostningerne i forbindelse med retslige procedurer med henblik på gennemførelsen af retten til erstatning for skade forvoldt ved en konkurrencebegrænsende adfærd er udelukket fra anvendelsesområdet for direktiv 2014/104.

Ved afgørelse af 19. juli 2016 ¹⁶ konstaterede Europa-Kommissionen, at Daimler AG havde overtrådt de EU-retlige bestemmelser om forbud mod karteller ¹⁷, for så vidt som dette selskab i perioden fra januar 1997 til januar 2011 havde indgået aftaler med 14 andre europæiske lastbilproducenter om prissætning og bruttoprisstigninger for lastbiler i Det Europæiske Økonomiske Samarbejdsområde (EØS).

Efter denne afgørelse anlagde de spanske virksomheder Tráficos Manuel Ferrer SL og D. Ignacio (herefter »sagsøgerne i hovedsagen«), som bl.a. havde købt lastbiler fremstillet af Daimler i overtrædelsesperioden, søgsmål ved Juzgado de lo Mercantil n° 3 de Valencia (handelsret nr. 3 i Valencia, Spanien) med påstand om erstatning fra dette selskab som følge af den ulovlige adfærd, som Kommissionen havde konstateret.

For at godtgøre, hvilken skade der var lidt, fremlagde sagsøgerne i hovedsagen en sagkyndig erklæring, hvori der blev fastslået en gennemsnitlig overpris på det marked, der var påvirket af kartellet, på 16,35%.

Daimler gjorde gældende, at erstatningssøgsmålet var ugrundet, idet selskabet bl.a. fremlagde sin egen sagkyndige erklæring. Efter et indledende retsmøde fik sagsøgerne i hovedsagen adgang til de oplysninger, der blev taget i betragtning i den sagkyndige erklæring, som Daimler havde fremlagt, med det dobbelte formål at give mulighed for eventuelle grundigere indsigelser imod denne erklæring og for eventuelt at kunne ændre deres egen sagkyndige erklæring.

Efter at parterne i hovedsagen havde drøftet deres respektive sagkyndige erklæringer, besluttede handelsret nr. 3 i Valencia at forelægge sagen for Domstolen for nærmere bestemt at få oplyst, om den, henset til EU-retten, kunne foretage et skøn over den skade, som sagsøgerne i hovedsagen var blevet påført som følge af kartellet, og i givet fald på hvilke betingelser. Den forelæggende ret ønskede desuden oplyst, om EU-retten tillod den i medfør af spansk procesret at tilpligte sagsøgerne i hovedsagen at betale halvdelen af sagsomkostningerne, hvis de kun fik delvist medhold i deres påstande.

¹⁶ Kommissionens afgørelse C(2016) 4673 final af 19.7.2016 om en procedure i henhold til artikel 101 [TEUF] og artikel 53 i EØS-aftalen (sag AT.39824 – Lastbiler).

¹⁷ Artikel 101 TEUF og artikel 53 i aftalen om Det Europæiske Økonomiske Samarbejdsområde af 25.1992 (EFT 1994, L 1, s. 3).

Domstolen besvarede i sin dom de nævnte spørgsmål i lyset af artikel 101 TEUF, direktiv 2014/104 og sin praksis på området.

Domstolens bemærkninger

Domstolen tog stilling til spørgsmålet om, hvorvidt retten til fuld erstatning for skade, der er lidt som følge af en konkurrencebegrænsende adfærd, således som denne er anerkendt i artikel 3, stk. 1 og 2, i direktiv 2014/104, og som den følger af artikel 101 TEUF, var til hinder for spanske civilprocesretlige regler, hvorefter hver part bærer sine egne omkostninger og betaler halvdelen af de fælles omkostninger, såfremt de får delvist medhold, medmindre der foreligger ulovlig adfærd.

I medfør af Domstolens praksis følger det af effektivitetsprincippet og retten i henhold til artikel 101 TEUF til, at enhver kan kræve fuld erstatning for skade påført dem som følge af en konkurrencebegrænsende adfærd, at de skadelidte ikke kun skal kunne kræve en egentlig erstatning, men ligeledes erstatning for tabt fortjeneste samt renter. For så vidt som artikel 3, stk. 1 og 2, i direktiv 2014/104 bekræfter denne retspraksis, skal de nationale foranstaltninger til gennemførelse af disse bestemmelser finde umiddelbar anvendelse på alle erstatningssøgsmål, der er omfattet af direktivets anvendelsesområde.

Denne ret til erstatning vedrører imidlertid ikke reglerne for fordelingen af sagsomkostningerne i forbindelse med retslige procedurer, hvilket ses af, at spørgsmålet om sagsomkostningerne er udeladt fra anvendelsesområdet for direktiv 2014/104.

2. Det tidsmæssige anvendelsesområde

2.1. Materielle bestemmelser i direktivet

2.1.1. Bestemmelser om forældelsesfristen for erstatningssøgsmål

Dom af 22. juni 2022, Volvo og DAF Trucks (C-267/20, [EU:C:2022:494](#)) ¹⁸

»Præjudiciel forelæggelse – karteller – artikel 101 TEUF – direktiv 2014/104/EU – artikel 10, 17 og 22 – erstatningssøgsmål vedrørende overtrædelser af Den Europæiske Unions konkurrenceret – forældelsesfrist – afkræftelig formodning om skade – opgørelse af det lidte tab – for sen gennemførelse af direktivet – tidsmæssig anvendelse – materielle og processuelle bestemmelser«

¹⁸ Denne dom er ligeledes beskrevet i afsnit I.2.1.3 med overskriften »Bestemmelser, som opstiller en afkræftelig formodning om, at der foreligger en skade, som skyldes et kartel«, afsnit I.2.2.2 med overskriften »Bestemmelser om opgørelse af tabet« og afsnit V, »Ordning for forældelsesfrister«.

Domstolen bemærkede i en præjudiciel sag, at artikel 10 i direktiv 2014/104, der fastsætter reglerne om forældelse af erstatningssøgsmål for overtrædelser af konkurrenceretten, udgør en materiel bestemmelse, der ikke har tilbagevirkende kraft.

Ved afgørelse af 19. juli 2016 ¹⁹ fastslog Europa-Kommissionen, at Volvo og DAF Trucks sammen med en række andre lastbilproducenter havde deltaget i et kartel i strid med de EU-retlige bestemmelser om forbud mod karteller ²⁰, idet de havde indgået aftaler dels om priser på lastbiler i Det Europæiske Økonomiske Samarbejdsområde (EØS) fra 1997 til 2011, dels om tidspunktet for og overvæltningen af omkostninger i forbindelse med indførelsen af teknologi for emissionskontrol i overensstemmelse med EURO 3- til 6-standarderne. En pressemeddelelse blev udsendt samme dag, som denne afgørelse blev vedtaget, og et resumé blev offentliggjort i *Den Europæiske Unions Tidende* den 6. april 2017 ²¹.

Efter at RM i 2006 og 2007 havde købt tre lastbiler produceret af Volvo og DAF Trucks, anlagde selskabet sag ved Juzgado de lo Mercantil de León (handelsretten i León, Spanien) med påstand om erstatning for den skade, som det havde lidt som følge af det af Kommissionen fastslåede kartel. Denne sag, der blev anlagt den 1. april 2018, blev antaget til realitetsbehandling af handelsretten i León, bl.a. henset til den femårige forældelsesfrist, som er fastsat i den spanske lovgivning, der gennemførte direktiv 2014/104 om erstatning til ofre for konkurrencebegrænsende adfærd. Handelsretten i León støttede sig endvidere på den i denne gennemførelseslovgivning fastsatte formodning om tab, hvorefter alle karteller forvolder skade, og udøvede den i den samme lovgivning fastsatte mulighed for at ansætte størrelsen af den skade, som blev forvoldt RM. Volvo og DAF Trucks blev således pålagt at betale RM en compensation svarende til 15% af de pågældende lastbilers anskaffelsespris.

Volvo og DAF Trucks iværksatte appel af denne dom ved Audiencia Provincial de León (den regionale domstol i León, Spanien), idet de anfægtede anvendelsen af direktiv 2014/104 og den spanske gennemførelseslovgivning med den begrundelse, at kartellet var ophørt inden ikrafttrædelsen af dette direktiv.

I denne sammenhæng forelagde den regionale domstol i León Domstolen en række præjudicielle spørgsmål om, hvorvidt artikel 10 og artikel 17, stk. 1 og 2, i direktiv 2014/104, som fastsætter regler for henholdsvis:

- forældelse af erstatningssøgsmål for overtrædelser af konkurrenceretten
- opgørelse af skaden forvoldt ved sådanne overtrædelser og
- en formodning om, at der foreligger en skade,

¹⁹ Kommissionens afgørelse C(2016) 4673 final af 19.7.2016 om en procedure i henhold til artikel 101 [TEUF] og artikel 53 i EØS-aftalen (sag AT.39824 – Lastbiler).

²⁰ Artikel 101 TEUF og artikel 53 i EØS-aftalen.

²¹ EUT 2017, C 108, s. 6.

finder anvendelse på et erstatningssøgsmål, der – selv om det vedrører et kartel, som er ophørt inden ikrafttrædelsen af dette direktiv – er blevet anlagt efter ikrafttrædelsen af de bestemmelser, der gennemfører direktivet i national ret.

Domstolens bemærkninger

Med hensyn til det tidsmæssige anvendelsesområde for direktiv 2014/104 bemærkede Domstolen indledningsvis, at dette direktiv dels forbyder anvendelse med tilbagevirkende kraft af enhver national lovgivning til gennemførelse af de i direktivet fastsatte materielle bestemmelser, dels forbyder anvendelse af enhver national lovgivning til gennemførelse af direktivets ikke-materielle bestemmelser på erstatningssøgsmål anlagt før den 26. december 2014.

Hvad angår den tidsmæssige anvendelse af artikel 10 i direktiv 2014/104, der fastsætter reglerne om forældelse af erstatningssøgsmål for overtrædelser af konkurrenceretten, bemærkede Domstolen dernæst, at sådanne regler beskytter både skadelidte og skadevolder. Det fremgår endvidere af Domstolens praksis, at forældelsesfristerne, der bevirker fortabelse af adgangen til søgsmål, relaterer sig til materielle retsregler. Artikel 10 i direktiv 2014/104 er derfor en materiel bestemmelse, for hvilken anvendelsen af gennemførelsesbestemmelserne med tilbagevirkende kraft i henhold til direktivet er udelukket.

Dom af 18. april 2024 (Store Afdeling), Heureka Group (Prissammenligningswebsteder) (C-605/21, [EU:C:2024:324](#)) ²²

»Præjudiciel forelæggelse – artikel 102 TEUF – effektivitetsprincippet – søgsmål i henhold til national ret angående erstatning for overtrædelser af konkurrenceretlige bestemmelser – direktiv 2014/104/EU – for sen gennemførelse af direktivet – tidsmæssig anvendelse – artikel 10 – forældelsesfrist – nærmere regler om begyndelsestidspunktet – overtrædelsens ophør – kendskab til de oplysninger, der er nødvendige for at anlægge erstatningssøgsmål – offentliggørelse i Den Europæiske Unions Tidende af resuméet af Europa-Kommissionens afgørelse, hvorved overtrædelsen af konkurrencereglerne fastslås – bindende virkning af en kommissionsafgørelse, der endnu ikke er endelig – suspension eller afbrydelse af forældelsesfristen, så længe Kommissionens undersøgelse varer ved, eller indtil den dato, hvor Kommissionens afgørelse bliver endelig«

I denne præjudicielle sag bekræftede Domstolen, at artikel 10 i direktiv 2014/104 udgør en materiel bestemmelse, der ikke har tilbagevirkende kraft.

Ved afgørelse af 27. juni 2017 ²³ fastslog Europa-Kommissionen, at Google siden februar 2013 havde tilsidesat artikel 102 TEUF ved at misbruge sin dominerende stilling på 13 nationale markeder for generel søgning, herunder markedet i Den Tjekkiske Republik,

²² Denne dom er ligeledes beskrevet i afsnit V med overskriften »Ordning for forældelsesfrister«.

²³ Kommissionens afgørelse C(2017) 4444 final af 27.6.2017 om en procedure efter artikel 102 [TEUF] og artikel 54 i EØS-aftalen (sag AT.39740 – Google-søgemaskinen (Shopping)).

ved at reducere trafikken fra sine sider med generelle søgeresultater til konkurrerende prissammenligningstjenester og ved at øge denne trafik til sin egen prissammenligningstjeneste. Et resumé af afgørelsen blev offentliggjort den 12. januar 2018 i *De Europæiske Fællesskabers Tidende* ²⁴.

I juni 2020 anlagde Heureka Group a.s. (herefter »Heureka«), som er et tjekkisk selskab, der er aktivt på markedet for prissammenligningstjenester, sag ved Městský soud v Praze (byretten i Prag, Den Tjekkiske Republik) med påstand om, at Google blev tilpligtet at erstatte det tab, der fulgte af den overtrædelse af artikel 102 TEUF, som blev fastslået i Kommissionens afgørelse, og som blev begået i Den Tjekkiske Republik i perioden fra februar 2013 til den 27. juni 2017. Googles konkurrencebegrænsende adfærd havde ifølge Heureka reduceret antallet af søgninger på selskabets portal Heureka.cz.

Google gjorde heroverfor gældende, at Heurekas erstatningskrav i det mindste delvist var forældet.

Byretten i Prag præciserede i denne henseende, at de nationale regler, der finder anvendelse på Heureka-sagen, fastsætter en treårig forældelsesfrist, der begynder at løbe uafhængigt og særskilt for hver delskade, der følger af en sådan overtrædelse af konkurrenceretten, fra det tidspunkt, hvor den skadelidte person fik kendskab til eller med rimelighed kan anses for at have fået kendskab til den omstændighed, at vedkommende har lidt en sådan delskade, samt til identiteten af den person, der er forpligtet til at erstatte skaden. For at denne frist begynder at løbe, kræves det derimod ikke, at skadelidte har fået kendskab til, at den pågældende adfærd udgør en overtrædelse af konkurrencereglerne, eller at denne overtrædelse er ophørt. Desuden kræver de gældende nationale regler ikke suspension eller afbrydelse af den nævnte frist i den periode, hvor Kommissionens undersøgelse af overtrædelseren pågår. Samme frist kan heller ikke suspenderes i det mindste indtil et år efter den dato, hvor Kommissionens afgørelse, der fastslår denne overtrædelse, er blevet endelig.

Ifølge byretten i Prag følger det heraf, at hver enkelt generel søgning foretaget på Googles websted, der førte til en placering og visning af resultater, som var mere fordelagtig for Googles prissammenligningstjeneste, i det foreliggende tilfælde medførte, at en ny selvstændig forældelsesfrist begyndte at løbe.

Eftersom direktiv 2014/104 blev gennemført for sent i tjekkisk ret, anførte byretten i Prag endvidere, at den overtrædelse, som Google foreholdtes, var ophørt efter udløbet af fristen for gennemførelse af dette direktiv, dvs. den 27. december 2016, men tilsyneladende før datoen for gennemførelseslovgivningens ikrafttræden den 1. september 2017.

På denne baggrund forelagde byretten i Prag Domstolen en række præjudicielle spørgsmål, hvormed den nærmere bestemt ønskede oplyst, om artikel 10 i direktiv 2014/104 og/eller artikel 102 TEUF og effektivitetsprincippet er til hinder for en national

²⁴ EUT 2018, C 9, s. 11.

lovgivning om forældelse som den i hovedsagen omhandlede, der finder anvendelse på erstatningssøgsmål for vedvarende overtrædelser af EU-konkurrenceretten.

Domstolens bemærkninger

Med henblik på at besvare de præjudicielle spørgsmål undersøgte Domstolen den tidsmæssige anvendelse af artikel 10 i direktiv 2014/104, som fastsætter den korteste varighed af den forældelsesfrist, der finder anvendelse på erstatningssøgsmål for overtrædelser af konkurrenceretten, og det tidspunkt, hvor denne frist kan begynde at løbe, samt de omstændigheder, hvorunder denne forældelsesfrist skal suspenderes eller afbrydes.

Domstolen bemærkede i denne henseende, at artikel 10 i direktiv 2014/104 er en materiel bestemmelse, og at medlemsstaterne derfor i henhold til dette direktivs artikel 22, stk. 1, skal sikre, at gennemførelsesbestemmelserne til denne artikel ikke har tilbagevirkende kraft.

2.1.2. Bestemmelser, som opstiller en uomtvistelig formodning om, at der foreligger en overtrædelse af konkurrenceretten

Dom af 20. april 2023, Repsol Comercial de Productos Petrolíferos (C-25/21, [EU:C:2023:298](#))

»Præjudiciel forelæggelse – konkurrence – vertikale konkurrencebegrænsninger – artikel 101, stk. 1 og 2, TEUF – effektivitetsprincippet – forordning (EF) nr. 1/2003 – artikel 2 – direktiv 2014/104/EU – artikel 9, stk. 1 – bindende virkning af endelige afgørelser fra de nationale konkurrencemyndigheder, hvorved der konstateres en overtrædelse af konkurrencereglerne – tidsmæssig og materiel anvendelse – erstatnings- og ugyldighedssøgsmål vedrørende overtrædelser af EU-rettens konkurrenceregler«

I denne dom, hvis faktiske og retlige baggrund er beskrevet ovenfor ²⁵, bemærkede Domstolen, at artikel 9, stk. 1, i direktiv 2014/104, som opstiller en uomtvistelig formodning om, at der foreligger en overtrædelse af konkurrenceretten, skal kvalificeres som en materiel regel som omhandlet i dette direktivs artikel 22, der ikke har tilbagevirkende kraft, eftersom den vedrører tilstedeværelsen af ét af elementerne for statuering af civilretligt ansvar for tilsidesættelser af konkurrencereglerne.

Henset til den materielle karakter af artikel 9 i direktiv 2014/104 og til denne bestemmelses funktionsmekanisme fremhævede Domstolen, at det tidspunkt, på grundlag af hvilket det skal afgøres, om den uomtvistelige formodning i den nævnte bestemmelse finder anvendelse *ratione temporis*, er det tidspunkt, der svarer til den dato, hvor den pågældende nationale konkurrencemyndigheds afgørelse er blevet endelig. I det foreliggende tilfælde var direktiv 2014/104 imidlertid ikke blevet

²⁵ Jf. med hensyn til den faktiske og retlige baggrund for sagen afsnit I.1 med overskriften »Det materielle anvendelsesområde«.

gennemført i spansk ret inden for gennemførelsesfristen. Da de spanske konkurrencemyndigheders afgørelser således var blevet endelige før udløbet af denne frist, var de i hovedsagen omhandlede situationer dermed opstået. Det følger heraf, at direktivets artikel 9, stk. 1, ikke fandt anvendelse ratione temporis i den pågældende sag. Domstolen fandt under disse omstændigheder, at den nationale lovgivning i det foreliggende tilfælde skulle undersøges i lyset af artikel 101 TEUF, som gennemført ved artikel 2 i forordning nr. 1/2003.

2.1.3. Bestemmelser, som opstiller en afkræftelig formodning om, at der foreligger en skade, som skyldes et kartel

Dom af 22. juni 2022, Volvo og DAF Trucks (C-267/20, [EU:C:2022:494](#))

»Præjudiciel forelæggelse – karteller – artikel 101 TEUF – direktiv 2014/104/EU – artikel 10, 17 og 22 – erstatningssøgsmål vedrørende overtrædelser af Den Europæiske Unions konkurrenceret – forældelsesfrist – afkræftelig formodning om skade – opgørelse af det lidte tab – for sen gennemførelse af direktivet – tidsmæssig anvendelse – materielle og processuelle bestemmelser«

I denne dom, hvis faktiske og retlige baggrund er beskrevet ovenfor ²⁶, fremhævede Domstolen, at artikel 17, stk. 2, i direktiv 2014/104, som opstiller en afkræftelig formodning om, at der foreligger en skade, som skyldes et kartel, er direkte knyttet til den omstændighed, at overtræderen pålægges civilretligt ansvar uden for kontraktforhold, og den har som følge heraf direkte betydning for dennes retlige situation. Da en sådan regel kan kvalificeres som en materiel regel, fandt Domstolen, at artikel 17, stk. 2, i direktiv 2014/104 er af materiel karakter som omhandlet i direktivet, således at det er forbudt at anvende de bestemmelser, der gennemfører den i spansk ret, med tilbagevirkende kraft.

Eftersom det forhold, som EU-lovgiver har identificeret som en omstændighed, der skaber en formodning for, at der foreligger en skade i henhold til artikel 17, stk. 2, i direktiv 2014/104, er, at der foreligger et kartel, indebærer forbuddet mod anvendelse af denne bestemmelse og gennemførelseslovgivningen med tilbagevirkende kraft, at disse ikke kan finde anvendelse på et erstatningssøgsmål, som ganske vist blev anlagt, efter at de nationale gennemførelsesbestemmelser, som gennemførte det nævnte direktiv i spansk ret for sent, var trådt i kraft, men som vedrører en overtrædelse af konkurrenceretten, der er ophørt før udløbet af fristen for gennemførelsen af dette direktiv.

²⁶ Jf. med hensyn til den faktiske og retlige baggrund for sagen afsnit I.2.1.1 med overskriften »Bestemmelser om forældelsesfristen for erstatningssøgsmål«. Denne dom er ligeledes beskrevet i afsnit I.2.2.2 med overskriften »Bestemmelser om opgørelse af tabet« og afsnit V, »Ordning for forældelsesfrister«.

2.2. Ikke-materielle bestemmelser i direktivet

2.2.1. Bestemmelser, der tilsigter at give de nationale retter mulighed for at kræve fremlæggelse af beviser

Dom af 10. november 2022, PACCAR m.fl. (C-163/21, [EU:C:2022:863](#)) ²⁷

»Præjudiciel forelæggelse – konkurrence – erstatning for en skade, som er forvoldt af en praksis, der er forbudt i henhold til artikel 101, stk. 1, TEUF – hemmelige aftaler om prissætning og bruttoprissstigninger for lastbiler i Det Europæiske Økonomiske Samarbejdsområde (EØS) – direktiv 2014/104/EU – regler for søgsmål i henhold til national ret angående erstatning for overtrædelser af bestemmelser i medlemsstaternes og Den Europæiske Unions konkurrenceret – artikel 22, stk. 2 – anvendelse ratione temporis – artikel 5, stk. 1, første afsnit – begrebet relevante beviser, som er undergivet sagsøgte eller tredjemands rådighed – artikel 5, stk. 2 – fremlæggelsen af nærmere angivne beviser eller relevante kategorier af beviser på grundlag af rimeligt tilgængelige faktuelle oplysninger – artikel 5, stk. 3 – vurdering af proportionaliteten af anmodningen om fremlæggelse af beviser – afvejning af parternes og tredjemands legitime interesser – omfanget af de forpligtelser, der følger af disse bestemmelser«

Domstolen bemærkede i en præjudiciel sag, at artikel 5 i direktiv 2014/104, der vedrører fremlæggelsen af relevante beviser, som er undergivet sagsøgte eller tredjemands rådighed, udgør en ikke-materiel bestemmelse som omhandlet i dette direktivs artikel 22, stk. 2, hvis nationale gennemførelsesforanstaltninger følgelig ikke finder anvendelse på erstatningssøgsmål anlagt før den 26. december 2014.

Ved afgørelse af 19. juli 2016 ²⁸ fastslog Europa-Kommissionen, at PACCAR, DAF Trucks og DAF Trucks Deutschland (herefter »de omhandlede producenter«) sammen med en række andre lastbilproducenter havde deltaget i et kartel i strid med de EU-retlige bestemmelser om forbud mod karteller ²⁹, idet de havde indgået aftaler dels om priser på lastbiler i Det Europæiske Økonomiske Samarbejdsområde (EØS) fra 1997 til 2011, dels om tidspunktet for og overvæltningen af omkostninger i forbindelse med indførelsen af teknologi for emissionskontrol i overensstemmelse med EURO 3- til EURO 6-standarderne.

Den 25. marts 2019 anmodede 45 parter, der præsenterede sig som købere af lastbiler, der kunne være omfattet af anvendelsesområdet for den overtrædelse, der blev fastslået ved afgørelsen af 19. juli 2016, Juzgado de lo Mercantil n° 7 de Barcelona (handelsret nr. 7 i Barcelona, Spanien) om adgang til forskellige beviser, som de pågældende lastbilproducenter var i besiddelse af, med henblik på at kræve erstatning for den skade, der var forvoldt ved den overtrædelse, der blev fastslået ved afgørelsen

²⁷ Denne dom er ligeledes beskrevet i afsnit III.1 med overskriften »Påbud om at fremlægge beviser, som er undergivet sagsøgte eller tredjemands rådighed«.

²⁸ Kommissionens afgørelse C(2016) 4673 final af 19.7.2016 om en procedure i henhold til artikel 101 [TEUF] og artikel 53 i EØS-aftalen (sag AT.39824 – Lastbiler).

²⁹ Artikel 101 TEUF og artikel 53 i EØS-aftalen.

af 19. juli 2016. De gjorde i denne forbindelse gældende, at det var nødvendigt at indhente visse bevismidler med henblik på at opgøre den kunstige forhøjelse af priserne, bl.a. for at foretage en sammenligning af de vejledende priser før, under og efter den pågældende kartelperiode. De omhandlede producenter anfægtede denne anmodning, idet de bl.a. gjorde gældende, at det ville være nødvendigt at udfærdige nogle af dokumenterne ad hoc.

Eftersom adgangen til de beviser, der var omhandlet i den omtvistede anmodning, var baseret på en bestemmelse i den spanske lovgivning til gennemførelse af artikel 5, stk. 1, i direktiv 2014/104, forelagde handelsret nr. 7 i Barcelona Domstolen et præjudicielt spørgsmål, der nærmere bestemt drejede sig om, hvorvidt fremlæggelsen af relevante beviser som omhandlet i denne artikel udelukkende vedrører dokumenter, som allerede er undergivet sagsøgte eller en tredjemands rådighed, eller om der derimod kan være tale om nye dokumenter, som disse skal udarbejde ved at samle eller klassificere oplysninger, som de er i besiddelse af.

Domstolens bemærkninger

Domstolen præciserede betingelserne for den tidsmæssige anvendelse af artikel 5, stk. 1, i direktiv 2014/104, idet den først påpegede, at dette direktivs artikel 22 udtrykkeligt fastsætter betingelserne for den tidsmæssige anvendelse af direktivets bestemmelser, alt efter om der er tale om materielle bestemmelser, i forhold til EU-retten.

Domstolen bemærkede i det foreliggende tilfælde, at muligheden for at pålægge sagsøgte eller tredjemand at fremlægge relevante beviser på de betingelser, der er fastsat i artikel 5, stk. 1, første afsnit, i direktiv 2014/104, hører til de særlige beføjelser, som de nationale retter skal have i forbindelse med behandlingen af tvister vedrørende erstatningssøgsmål for skader, der er forvoldt som følge af overtrædelser af konkurrenceretten. Med dette krav tilsigter denne bestemmelse at rette op på den informationsasymmetri til ugunst for skadelidte, der principielt er kendetegnende for disse tvister. Dens genstand vedrører dog kun processuelle foranstaltninger, der finder anvendelse ved de nationale retter, og påvirker ikke parternes retsstilling direkte.

Artikel 5, stk. 1, første afsnit, i direktiv 2014/104 er på denne baggrund ikke blandt direktivets materielle bestemmelser som omhandlet i dettes artikel 22, stk. 1, men er blandt de andre bestemmelser, der er omhandlet i det nævnte direktivs artikel 22, stk. 2, som i henhold til denne bestemmelse finder anvendelse på søgsmål, der er anlagt efter den 26. december 2014. Det følger heraf, at artikel 5, stk. 1, første afsnit, i direktiv 2014/104 fandt anvendelse på det søgsmål, der verserede for den forelæggende ret, eftersom dette blev anlagt den 25. marts 2019.

Dom af 12. januar 2023, RegioJet (C-57/21, [EU:C:2023:6](#))³⁰

»Præjudiciel forelæggelse – konkurrence – misbrug af dominerende stilling – regler for søgsmål i henhold til national ret angående erstatning for overtrædelser af bestemmelser i medlemsstaternes og Den Europæiske Unions konkurrenceret – direktiv 2014/104/EU – artikel 5 og 6 – fremlæggelse af beviser – beviser i en konkurrencemyndigheds sagsakter – verserende procedure ved Europa-Kommissionen vedrørende en overtrædelse af konkurrencereglerne – nationalt erstatningssøgsmål om samme overtrædelse – betingelser for fremlæggelse af beviser«

I denne præjudicielle dom fastslog Domstolen, at artikel 5 og 6 i direktiv 2014/104, der vedrører dels fremlæggelse af relevante beviser, som er undergivet sagsøgte eller tredjemands rådighed, dels fremlæggelse af beviser i en konkurrencemyndigheds sagsakter, har karakter af ikke-materielle bestemmelser som omhandlet i det nævnte direktivs artikel 22, stk. 2.

I 2015 anlagde RegioJet, en virksomhed, som udbyder persontransporttjenester med jernbane på forbindelsen mellem Prag og Ostrava, et erstatningssøgsmål mod České dráhy, det nationale jernbaneselskab, ved Městský soud v Praze (byretten i Prag, Den Tjekkiske Republik) med påstand om erstatning for en skade, der var forårsaget af dette selskabs angivelige overtrædelser af konkurrencereglerne.

Den tjekkiske konkurrencemyndighed havde allerede i 2012 indledt en administrativ procedure om et muligt misbrug af dominerende stilling begået af České dráhy, hvilken procedure blev udsat i 2016, efter at Kommissionen indledte en procedure vedrørende samme adfærd.

I forbindelse med erstatningssøgsmålet indgav RegioJet en begæring til byretten i Prag om fremlæggelse af flere dokumenter, som virksomheden antog var i České dráhys besiddelse. Den tjekkiske konkurrencemyndighed oplyste imidlertid, at de begærede dokumenter, som den var i besiddelse af i forbindelse med den administrative procedure, ligesom de øvrige ønskede dokumenter, der sammen med disse udgjorde et komplet sæt af dokumenter, ikke kunne fremlægges, før denne procedure var blevet endeligt afsluttet.

Efter at have spurgt Kommissionen herom imødekom byretten i Prag imidlertid begæringen om fremlæggelse af dokumenter og pålagde České dráhy at tilføre sagsakterne dokumenter med oplysninger, som dette selskab udtrykkeligt havde udarbejdet til brug for proceduren for den tjekkiske konkurrencemyndighed, samt oplysninger, der skulle opbevares uafhængigt af den pågældende sag. Denne ret besluttede at udsætte hovedsagen om erstatningssøgsmålet, indtil den af Kommissionen indledte procedure var afsluttet.

³⁰ Denne dom er ligeledes beskrevet i afsnit III.2 med overskriften »Påbud om at fremlægge beviser i en verserende procedure ved Kommissionen«.

Vrchní soud v Praze (appeldomstolen i Prag, Den Tjekkiske Republik) stadfæstede afgørelsen om påbud om fremlæggelse af dokumenter og traf med henblik på beskyttelse af de fremlagte beviser beslutning om retslig deponering heraf.

Nejvyšší soud (øverste domstol, Den Tjekkiske Republik), der som kassationsdomstol skulle tage stilling til lovligheden af den afgørelse, som appeldomstolen i Prag havde truffet, besluttede at anmode Domstolen om en fortolkning af direktiv 2014/104 om erstatning til ofre for konkurrencebegrænsende praksis, hvis artikel 5 og 6 fastsætter regler om fremlæggelse af de ønskede beviser i et søgsmål i henhold til national ret angående erstatning for overtrædelser af bestemmelser i medlemsstaternes og Unionens konkurrenceret ³¹.

Domstolens bemærkninger

Domstolen påpegede, at direktiv 2014/104 udtrykkeligt fastsætter betingelserne for den tidsmæssige anvendelse af direktivets bestemmelser, alt efter om der er tale om materielle bestemmelser i forhold til EU-retten.

I det foreliggende tilfælde bemærkede Domstolen, at muligheden for at pålægge sagsøgte eller tredjemand at fremlægge relevante beviser, som er undergivet deres rådighed, på de betingelser, der er fastsat i artikel 5 og 6 i direktiv 2014/104, kun vedrører processuelle foranstaltninger, der finder anvendelse ved de nationale retter, og ikke påvirker parternes retsstilling direkte.

På denne baggrund er artikel 5 og 6 i direktiv 2014/104 for det første ikke blandt direktivets materielle bestemmelser som omhandlet i dettes artikel 22, stk. 1, og er således en del af de andre bestemmelser, der er omhandlet i det nævnte direktivs artikel 22, stk. 2, som i henhold til denne bestemmelse finder anvendelse på søgsmål, der er anlagt efter den 26. december 2014. For det andet betød den omstændighed, at den tjekkiske lovgiver havde besluttet, at de nationale bestemmelser til gennemførelse af de processuelle bestemmelser i direktiv 2014/104 også fandt direkte og ubetinget anvendelse på søgsmål, der blev anlagt inden datoen for gennemførelse af dette direktiv i national ret, men efter den 26. december 2014, at direktivets artikel 5 og 6 fandt anvendelse på det søgsmål, der verserede for den forelæggende ret, eftersom det blev anlagt i 2015.

³¹ Dette direktivs artikel 5 indeholder de regler, der tilsammen udgør en generel ordning for fremlæggelse af de ønskede beviser i et søgsmål i henhold til national ret angående erstatning for overtrædelser af bestemmelser i medlemsstaternes og Unionens konkurrenceret. Som supplement til denne bestemmelse indeholder det nævnte direktivs artikel 6 særlige bestemmelser om fremlæggelse af beviser i sagsakter fra myndigheder med ansvar for håndhævelse af konkurrencereglerne.

2.2.2. Bestemmelser om opgørelse af tabet

Dom af 22. juni 2022, Volvo og DAF Trucks (C-267/20, [EU:C:2022:494](#))

»Præjudiciel forelæggelse – karteller – artikel 101 TEUF – direktiv 2014/104/EU – artikel 10, 17 og 22 – erstatningssøgsmål vedrørende overtrædelser af Den Europæiske Unions konkurrenceret – forældelsesfrist – afkræftelig formodning om skade – opgørelse af det lidte tab – for sen gennemførelse af direktivet – tidsmæssig anvendelse – materielle og processuelle bestemmelser«

I denne dom, hvis faktiske og retlige baggrund er beskrevet ovenfor ³², bemærkede Domstolen, at artikel 17, stk. 1, i direktiv 2014/104 ved bl.a. at give de nationale retter mulighed for at ansætte størrelsen af den lidte skade, når det er praktisk umuligt eller uforholdsmæssigt vanskeligt nøjagtigt at opgøre den på grundlag af de foreliggende beviser, har til formål at lempe det krav til bevisstyrke, der gælder for udarbejdelsen af tabsopgørelsen ved en overtrædelse af konkurrenceretten.

Henset til Domstolens praksis, hvorefter reglerne om bevisbyrde og kravene til bevisernes styrke principielt skal kvalificeres som processuelle regler, konkluderede denne, at artikel 17, stk. 1, i direktiv 2014/104 udgør en processuel bestemmelse som omhandlet i dette direktiv, for hvilken anvendelsen af gennemførelsesbestemmelserne på sager anlagt før den 26. december 2014 er udelukket.

Da RM's søgsmål blev anlagt den 1. april 2018, var dette søgsmål, selv om det vedrørte en overtrædelse, der var ophørt inden ikrafttrædelsen af direktiv 2014/104, følgelig omfattet af det tidsmæssige anvendelsesområde for dette direktivs artikel 17, stk. 1.

2.3. Tidsmæssig anvendelse af de bestemmelser i direktivet, der bekræfter den eksisterende retspraksis

Dom af 16. februar 2023, Tráficos Manuel Ferrer (C-312/21, [EU:C:2023:99](#))

»Præjudiciel forelæggelse – konkurrence – erstatning for en skade, som er forvoldt af en praksis, der er forbudt i henhold til artikel 101, stk. 1, TEUF – Kommissionens afgørelse om, at der foreligger hemmelige aftaler om prisfastsættelse og forhøjelse af bruttopriserne for lastbiler i Det Europæiske Økonomiske Samarbejdsområde (EØS) – national civilprocesretlig regel om, at hver part bærer sine egne sagsomkostninger, hvis en påstand tiltrædes delvist, medmindre der foreligger ulovlig adfærd – medlemsstaternes procesautonomi – principperne om effektivitet og ækvivalens – direktiv 2014/104/EU – formål og samlet afvejning – artikel 3 – ret til fuld erstatning for den lidte skade – artikel 11, stk. 1 – solidarisk hæftelse for ophavsmændene til en overtrædelse

³² Jf. med hensyn til den faktiske og retlige baggrund for sagen afsnit I.2.1.1 med overskriften »Bestemmelser om forældelsesfristen for erstatningssøgsmål«. Denne dom er ligeledes beskrevet i afsnit I.2.1.3 med overskriften »Bestemmelser, som opstiller en anfægtelig formodning om, at der foreligger en skade, som skyldes et kartel« og afsnit V, »Ordning for forældelsesfrister«.

af konkurrenceretten – artikel 17, stk. 1 – mulighed for, at den nationale retsinstans fastsætter skaden ved et skøn – betingelser – umuligt eller uforholdsmæssigt vanskeligt i praksis at opgøre skaden – artikel 22 – tidsmæssig anvendelse»

I denne dom, hvis faktiske og retlige baggrund er beskrevet ovenfor ³³, fastslog Domstolen, at EU-lovgiver ved i artikel 3, stk. 1, i direktiv 2014/104 at omtale medlemsstaternes forpligtelse til at sikre, at enhver fysisk eller juridisk person, som har lidt skade på grund af en overtrædelse af konkurrenceretten, kan kræve og opnå fuld erstatning for denne skade, og ved i direktivets artikel 3, stk. 2, at definere denne som retten til erstatning for det lidte tab og for tabt fortjeneste, samt betaling af renter, har tilsigtet at bekræfte eksisterende retspraksis, som det fremgår af 12. betragtning til nævnte direktiv, således at de nationale foranstaltninger til gennemførelse af disse bestemmelser nødvendigvis skal finde umiddelbar anvendelse på alle erstatningssøgsmål, der er omfattet af anvendelsesområdet for direktivet, således som det bekræftes i direktivets artikel 22, stk. 2.

For så vidt som artikel 11, stk. 1, i direktiv 2014/104 gør det muligt for den part, som har fremsat et erstatningskrav, der støttes på en skade forvoldt ved en konkurrencebegrænsende adfærd, at rette kravet mod blot en enkelt af ophavsmændene til denne adfærd, skal denne bestemmelse desuden anses for at kodificere Domstolens praksis, og den henhører under de bestemmelser i dette direktiv, hvis nationale foranstaltninger til gennemførelse finder umiddelbar anvendelse.

II. Enheder, der hæfter for en skade

Dom af 14. marts 2019, Skanska Industrial Solutions m.fl. (C-724/17, [EU:C:2019:204](#))

»Præjudiciel forelæggelse – konkurrence – artikel 101 TEUF – erstatning for en skade, som er forvoldt af et kartel, der er forbudt i henhold til denne artikel – fastlæggelse af den enhed, der er erstatningsansvarlig – flere på hinanden efterfølgende juridiske enheder – begrebet »virksomhed« – kriterium om økonomisk kontinuitet«

I denne præjudicielle sag kom Domstolen med anvisninger om, hvem der er ansvarlig i et erstatningssøgsmål for skade forvoldt ved overtrædelser af EU-konkurrenceretten, når der forekommer flere på hinanden efterfølgende juridiske enheder.

Der blev i perioden fra 1994 til 2002 gennemført et kartel i Finland. Dette kartel, der vedrørte opdeling af markeder, priser og afgivelse af tilbud, omfattede hele denne medlemsstat og kunne ligeledes påvirke samhandelen mellem medlemsstaterne. Mellem 2000 og 2003 erhvervede de sagsøgte selskaber samtlige aktier i flere af

³³ Jf. med hensyn til den faktiske og retlige baggrund for sagen afsnit I.1 med overskriften »Det materielle anvendelsesområde«. Denne dom er ligeledes beskrevet i afsnit IV med overskriften »Skøn over skaden«.

deltagerne i kartellet, som de derefter opløste i forbindelse med frivillige likvidationsprocedurer. Ved dom af 29. september 2009 afsagde Korkein hallinto-oikeus (øverste domstol i forvaltningsretlige sager, Finland) dom over deltagerne i kartellet for overtrædelse af den finske lov om restriktioner for konkurrencen og af EUF-traktatens bestemmelser om karteller.

På grundlag af denne dom forsøgte den finske by Vantaa at få erstatning fra de erhvervende selskaber for den skade, som kartellet havde forvoldt, hvilket den blev nægtet med den begrundelse, at de regler om erstatningsansvar, der er fastsat i finsk ret, bestemmer, at det kun er den juridiske enhed, som har forvoldt skaden, der er ansvarlig.

Med det første og det andet spørgsmål ønskede den forelæggende ret nærmere bestemt oplyst, om EUF-traktatens bestemmelser vedrørende karteller skal fortolkes således, at de erhvervende selskaber i en situation som den i hovedsagen omhandlede kan holdes ansvarlige for en skade, der er forvoldt af dette kartel.

Domstolen fastslog, at spørgsmålet om fastlæggelsen af den enhed, der er forpligtet til at yde erstatning for en skade, der er forvoldt af et kartel, er direkte reguleret af EU-retten. Da ansvaret for en skade, der følger af overtrædelser af EU's konkurrenceregler, har en personlig karakter, påhviler det den virksomhed, der har overtrådt disse regler, at stå til regnskab for den skade, som er forvoldt ved overtrædelser. De enheder, der er forpligtet til at yde erstatning for den skade, der er forvoldt ved en aftale eller en praksis, der er forbudt i henhold til artikel 101 TEUF, er de virksomheder som omhandlet i denne bestemmelse, der har deltaget i denne aftale eller praksis.

Denne fortolkning drages ikke i tvivl af Europa-Kommissionens argument om, at det følger af artikel 11, stk. 1, i direktiv 2014/104, at det tilkommer hver medlemsstat i sin nationale retsorden at fastlægge den enhed, der er forpligtet til at yde erstatning for denne skade under overholdelse af ækvivalensprincippet og effektivitetsprincippet.

Denne bestemmelse i direktiv 2014/104, hvilket direktiv i øvrigt ikke finder anvendelse ratione temporis på de faktiske omstændigheder i hovedsagen, omhandler således ikke fastlæggelsen af de enheder, der er ansvarlige for at yde erstatning for en sådan skade, men ansvarsfordelingen mellem de nævnte enheder, og bestemmelsen tillægger dermed ikke medlemsstaterne en beføjelse til at foretage denne fastlæggelse.

Denne bestemmelse bekræfter tværtimod, ligesom artikel 1 i direktiv 2014/104 med overskriften »Genstand og anvendelsesområde« gør det i stk. 1, første afsnit, at de ansvarlige for en skade på grund af en overtrædelse af EU-konkurrenceretten netop er de »virksomheder«, der har begået denne overtrædelse.

Efter denne præcisering bemærkede Domstolen, at begrebet »virksomhed« som omhandlet i artikel 101 TEUF omfatter enhver enhed, som udøver økonomisk virksomhed, uanset denne enheds retlige status og dens finansieringsmåde, og

kendetegner en økonomisk enhed, også når denne økonomiske enhed juridisk set udgøres af flere fysiske eller juridiske personer.

Når en enhed, der har begået en overtrædelse af EU-konkurrencereglerne, er genstand for en retlig eller organisatorisk ændring, har denne ændring således ikke nødvendigvis den virkning, at der opstår en ny virksomhed, der er fritaget for ansvar for den tidligere enheds adfærd i strid med disse regler, såfremt de to enheder er identiske i økonomisk henseende. Hvis virksomheder, der er ansvarlige for skader, som er forvoldt ved en sådan overtrædelse, kunne unddrage sig deres ansvar af den enkle grund, at deres identitet var blevet ændret som følge af omstrukturering, overdragelser eller andre retlige eller organisatoriske ændringer, ville det formål, der forfølges med denne ordning, og den effektive virkning af disse regler nemlig blive bragt i fare.

Det fremgik i den pågældende sag, at der var økonomisk kontinuitet mellem de erhvervende selskaber på den ene side og de selskaber, der deltog i det omhandlede kartel, på den anden side. De erhvervende selskaber bar dermed de sidstnævnte selskabers ansvar for den skade, der var forvoldt ved dette kartel.

Dom af 6. oktober 2021 (Store Afdeling), Sumal (C-882/19, [EU:C:2021:800](#))

»Præjudiciel forelæggelse – konkurrence – erstatning for en skade, som er forvoldt af en praksis, der er forbudt i henhold til artikel 101, stk. 1, TEUF – fastlæggelse af enheder, der er erstatningsansvarlige – erstatningssøgsmål mod et datterselskab til et moderselskab, som er anlagt efter en afgørelse, hvori det er fastslået, at alene dette moderselskab har deltaget i et kartel – begrebet »virksomhed« – begrebet »økonomisk enhed«

I forbindelse med fortolkningen af det »virksomheds«-begreb, der er anvendt i artikel 101 TEUF, præciserede Domstolen betingelserne for, at ofrene for et kartel, der er forbudt i henhold til denne artikel, har ret til at anlægge et erstatningssøgsmål mod et datterselskab til et moderselskab, hvis deltagelse i denne overtrædelse er blevet fastslået ved en kommissionsafgørelse.

Mellem 1997 og 1999 købte selskabet Sumal SL to lastbiler hos Mercedes Benz Trucks España SL (herefter »MBTE«), som er et datterselskab i Daimler-koncernen, hvis moderselskab er Daimler AG.

Ved afgørelse af 19. juli 2016 ³⁴ fastslog Europa-Kommissionen, at Daimler AG havde tilsidesat de EU-retlige bestemmelser om forbud mod karteller ³⁵, for så vidt som sidstnævnte mellem januar 1997 og januar 2011 havde indgået aftaler med 14 andre europæiske lastbilsproducenter om prissætning og stigning af bruttopriserne for lastbiler i Det Europæiske Økonomiske Samarbejdsområde (EØS).

³⁴ Kommissionens afgørelse C(2016) 4673 final af 19.7.2016 om en procedure i henhold til artikel 101 [TEUF] og artikel 53 i EØS-aftalen (sag AT.39824 – Lastbiler), hvoraf et resumé er blevet offentliggjort i *Den Europæiske Unions Tidende* af 6.4.2017 (EUT 2017, C 108, s. 6).

³⁵ Artikel 101 TEUF og artikel 53 i EØS-aftalen.

Som følge af denne afgørelse anlagde Sumal erstatningssøgsmål mod MBTE med påstand om betaling af en erstatning på 22 204,35 EUR for de skader, der fulgte af dette kartel. Juzgado de lo Mercantil nº 07 de Barcelona (handelsret nr. 7 i Barcelona, Spanien) frifandt imidlertid MBTE med den begrundelse, at dette selskab ikke var omfattet af Kommissionens afgørelse.

Sumal iværksatte appel af denne dom ved Audiencia Provincial de Barcelona (den regionale domstol i Barcelona, Spanien). Den forelæggende ret ønskede i denne sammenhæng oplyst, om og i givet fald under hvilke betingelser det er muligt at anlægge et erstatningssøgsmål mod et datterselskab, efter at Kommissionen i en afgørelse har fastslået moderselskabets konkurrencebegrænsende praksis. Denne ret besluttede således at udsætte sagen og forelægge Domstolen dette spørgsmål.

Domstolens bemærkninger

I henhold til fast retspraksis har enhver ret til at kræve erstatning af »virksomheder«, der har deltaget i et kartel eller en praksis, der er forbudt i henhold til artikel 101 TEUF, for den skade, der er forvoldt ved denne konkurrencebegrænsende praksis.

Eftersom disse erstatningssøgsmål er en integrerende del af ordningen for gennemførelse af EU's konkurrenceregler på lige fod med de offentlige myndigheders gennemførelse heraf, kan begrebet »virksomhed« som omhandlet i artikel 101 TEUF ikke have en forskellig rækkevidde i sammenhæng med Kommissionens pålæggelse af bøder til »virksomheder« (*public enforcement*) og i sammenhæng med erstatningssøgsmål, som anlægges mod disse »virksomheder« ved de nationale domstole (*private enforcement*).

Det fremgår i denne henseende af ordlyden af artikel 101, stk. 1, TEUF, at traktaternes ophavsmænd valgte at benytte begrebet »virksomhed« til at udpege ophavsmanden til en overtrædelse af konkurrenceretten, som kunne straffes i henhold til denne bestemmelse, og ikke andre begreber såsom begrebet »selskab« eller »juridisk person«.

Det følger på samme måde af direktiv 2014/104 og navnlig af dette direktivs artikel 2, nr. 2), at lovgiver definerede den »overtræder«, som det ifølge direktivet påhviler at betale erstatning for den skade, der er forvoldt ved overtrædelsen af konkurrenceretten, og som kan tilregnes denne overtræder, som »den virksomhed eller virksomhedssammenslutning, der har begået overtrædelsen af konkurrenceretten«.

Ifølge Domstolens praksis omfatter begrebet »virksomhed« som omhandlet i artikel 101 TEUF imidlertid enhver enhed, som udøver økonomisk virksomhed, uanset denne enheds retlige status og dens finansieringsmåde, og det betegner således en økonomisk enhed, også når denne økonomiske enhed juridisk set udgøres af flere fysiske eller juridiske personer.

Når det er fastslået, at et selskab, der henhører under en sådan økonomisk enhed, har tilsidesat artikel 101, stk. 1, TEUF, således at den »virksomhed«, som det er en del af, har tilsidesat denne bestemmelse, fører begrebet »virksomhed«, og herigennem begrebet

»økonomisk enhed«, blot til et solidarisk ansvar mellem de enheder, der udgør den økonomiske enhed på det tidspunkt, hvor overtrædelsen begås.

I denne henseende bemærkede Domstolen desuden, at det »virksomheds«-begreb, der er anvendt i artikel 101 TEUF, er et funktionelt begreb, således at den økonomiske enhed, som udgør virksomheden, skal identificeres på grundlag af formålet med den omhandlede aftale.

Når det er blevet fastslået, at der foreligger en overtrædelse af artikel 101, stk. 1, TEUF begået af et moderselskab, kan offeret for denne overtrædelse således søge at holde et datterselskab til dette moderselskab snarere end moderselskabet civilretligt ansvarligt på betingelse af, at offeret beviser, at nævnte datterselskab – henset til dels de økonomiske, organisatoriske og juridiske forbindelser, der knytter disse to juridiske enheder sammen, dels forekomsten af en konkret forbindelse mellem dette datterselskabs økonomiske aktivitet og genstanden for den overtrædelse, som moderselskabet er holdt ansvarlig for – udgjorde en økonomisk enhed sammen med moderselskabet.

III. Fremlæggelse af beviser i nationale sager

1. Påbud om at fremlægge beviser, som er undergivet sagsøgte eller tredjemands rådighed

Dom af 10. november 2022, PACCAR m.fl. (C-163/21, [EU:C:2022:863](#))

»Præjudiciel forelæggelse – konkurrence – erstatning for en skade, som er forvoldt af en praksis, der er forbudt i henhold til artikel 101, stk. 1, TEUF – hemmelige aftaler om prissætning og bruttoprisstigninger for lastbiler i Det Europæiske Økonomiske Samarbejdsområde (EØS) – direktiv 2014/104/EU – regler for søgsmål i henhold til national ret angående erstatning for overtrædelser af bestemmelser i medlemsstaternes og Den Europæiske Unions konkurrenceret – artikel 22, stk. 2 – anvendelse ratione temporis – artikel 5, stk. 1, første afsnit – begrebet relevante beviser, som er undergivet sagsøgte eller tredjemands rådighed – artikel 5, stk. 2 – fremlæggelsen af nærmere angivne beviser eller relevante kategorier af beviser på grundlag af rimeligt tilgængelige faktuelle oplysninger – artikel 5, stk. 3 – vurdering af proportionaliteten af anmodningen om fremlæggelse af beviser – afvejning af parternes og tredjemands legitime interesser – omfanget af de forpligtelser, der følger af disse bestemmelser«

I denne dom, hvis faktiske og retlige baggrund er beskrevet ovenfor ³⁶, fortolkede Domstolen artikel 5, stk. 1, første afsnit, i direktiv 2014/104 således, at en anmodning om fremlæggelse af beviser i visse tilfælde kan omfatte beviser, der skal udarbejdes ex

³⁶ Jf. med hensyn til den faktiske og retlige baggrund for sagen afsnit I.2.2.1 med overskriften »Bestemmelser, der tilsigter at give de nationale retter mulighed for at kræve fremlæggelse af beviser«.

novo ved samling eller klassificering af oplysninger, som anmodningens adressat er i besiddelse af.

I denne forbindelse fastslog Domstolen indledningsvis, at hvis denne bestemmelses ordlyd fører til den antagelse, at en anmodning om fremlæggelse af beviser alene kan vedrøre allerede eksisterende beviser, skal der ved dens fortolkning ligeledes tages hensyn til den sammenhæng, hvori den indgår, og de mål, der forfølges med den ordning, som den udgør en del af.

Hvad for det første angår den sammenhæng, hvori artikel 5, stk. 1, første afsnit, i direktiv 2014/104 indgår, udtalte Domstolen, at definitionen af begrebet »bevis« i dette direktivs artikel 2, nr. 13), der omfatter »alle former for bevismidler, der kan føres for den nationale ret, for hvilken søgsmålet er indbragt, navnlig dokumenter og alle andre genstande, der indeholder oplysninger, uanset på hvilket medium oplysningerne er lagret«, ikke gør det muligt at antage, at de beviser, der begæres fremlagt, nødvendigvis svarer til allerede eksisterende »dokumenter«. Domstolen fastslog i denne forbindelse, at henvisningen til beviser »undergivet [sagsøgte eller tredjemands] rådighed« blot gør rede for en faktisk situation i forbindelse med den informationsasymmetri, der er nævnt ovenfor, og som EU-lovgiver har til hensigt at afhjælpe.

Ifølge Domstolen understøttes denne analyse af en læsning af artikel 5, stk. 1, første afsnit, i direktiv 2014/104, sammenholdt med samme artikels stk. 2 og 3, hvori det kræves, at de nationale retter sikrer overholdelsen af henholdsvis kravet om specificitet i forbindelse med anmodningen om fremlæggelse af beviser og proportionalitetsprincippet.

Hvad for det andet angår formålet med artikel 5, stk. 1, første afsnit, i direktiv 2014/104 bemærkede Domstolen, at vedtagelsen af direktiv 2014/104 tog udgangspunkt i EU-lovgivers konstatering af, at den bekæmpelse af konkurrencebegrænsende adfærd, der udgik fra Kommissionen og de nationale konkurrencemyndigheder, var utilstrækkelig til at sikre den fulde overholdelse af EU's konkurrenceregler, og at det følgelig var nødvendigt at forbedre privates mulighed for at deltage i pålæggelse af økonomiske sanktioner og dermed i forebyggelsen af sådan adfærd. De særlige beføjelser, som de nationale domstole skal have med henblik på at afhjælpe informationsasymmetrien mellem de berørte parter, bidrager til dette formål.

På denne baggrund fastslog Domstolen, at hvis de beviser, der kan kræves fremlagt, uden videre begrænses til kun at omfatte de allerede eksisterende dokumenter, som er undergivet sagsøgte eller tredjemands rådighed, kan dette i visse tilfælde være i strid med hovedformålet med direktiv 2014/104.

Domstolen fremhævede dog endelig, at en sådan fortolkning af artikel 5, stk. 1, første afsnit, i direktiv 2014/104 ikke berører anvendelsen af den mekanisme for afvejning af de foreliggende interesser, der følger af samme artikels stk. 2 og 3. Eftersom bestemmelserne i dette direktiv skal gennemføres under iagttagelse af de grundlæggende rettigheder og de principper, der er anerkendt i Den Europæiske Unions

charter om grundlæggende rettigheder, påhviler det nemlig de nationale domstole, der skal behandle en anmodning om fremlæggelse af beviser, at begrænse fremlæggelsen af sådanne beviser til, hvad der er relevant, rimeligt og nødvendigt under hensyntagen til de legitime interesser og grundlæggende rettigheder hos den part, som anmodningen er rettet til, i overensstemmelse med direktivets artikel 5, stk. 2 og 3.

Domstolen konkluderede således, at artikel 5, stk. 1, første afsnit, i direktiv 2014/104 skal fortolkes således, at de relevante beviser, som er undergivet sagsøgte eller tredjemands rådighed, og som de nationale retsinstanser kan kræve fremlagt, ikke er begrænset til allerede eksisterende dokumenter, som de er i besiddelse af, men også omfatter beviser, som den part, som anmodningen om fremlæggelse af beviser er rettet til, skal udarbejde ex novo ved at samle eller klassificere oplysninger, viden eller data, der er undergivet vedkommendes rådighed, med forbehold for disse retsinstansers strenge overholdelse af den nævnte artikels stk. 2 og 3, der begrænser fremlæggelsen af beviser til det, der er relevant, rimeligt og nødvendigt, under hensyntagen til de legitime interesser og grundlæggende rettigheder for den part, som anmodningen er rettet til.

2. Påbud om at fremlægge beviser i en verserende procedure ved Kommissionen

Dom af 12. januar 2023, RegioJet (C-57/21, [EU:C:2023:6](#))

»Præjudiciel forelæggelse – konkurrence – misbrug af dominerende stilling – regler for søgsmål i henhold til national ret angående erstatning for overtrædelser af bestemmelser i medlemsstaternes og Den Europæiske Unions konkurrenceret – direktiv 2014/104/EU – artikel 5 og 6 – fremlæggelse af beviser – beviser i en konkurrencemyndigheds sagsakter – verserende procedure ved Europa-Kommissionen vedrørende en overtrædelse af konkurrencereglerne – nationalt erstatningssøgsmål om samme overtrædelse – betingelser for fremlæggelse af beviser«

I denne dom, hvis faktiske og retlige baggrund er beskrevet ovenfor ³⁷, præciserede Domstolen de nærmere regler for, hvordan en national ret, ved hvilken der er anlagt et søgsmål med påstand om erstatning for skade forårsaget af et kartel, kan kræve fremlæggelse af relevante beviser, selv om sagen er blevet udsat på grund af en verserende sag for Kommissionen vedrørende det omhandlede kartel.

Domstolen bemærkede herved, at de bestemmelser i artikel 5-8 i direktiv 2014/104, der gælder for fremlæggelse af dokumenter, afspejler en afvejning mellem på den ene side effektiviteten af søgsmål anlagt af konkurrencemyndighederne og på den anden side

³⁷ Jf. med hensyn til den faktiske og retlige baggrund for sagen afsnit I.2.2.1 med overskriften »Bestemmelser, der tilsigter at give de nationale retter mulighed for at kræve fremlæggelse af beviser«.

effektiviteten af erstatningssøgsmål anlagt af personer, der mener at have lidt skade som følge af en konkurrencebegrænsende praksis.

Selv om direktiv 2014/104, henset til den informationsasymmetri, der ofte kendetegner tvister vedrørende erstatningssøgsmål for skader, der er forvoldt som følge af overtrædelser af konkurrenceretten, har til formål at forbedre adgangen til beviser for ofre for konkurrencebegrænsende adfærd, opstiller direktivet derfor ligeledes strenge rammer herfor.

For det første opstiller artikel 5 i direktiv 2014/104 et vist antal generelle regler for fremlæggelse af beviser i forbindelse med erstatningssøgsmål for overtrædelser af konkurrenceretten.

For det andet fastsætter dette direktivs artikel 6 særlige bestemmelser om fremlæggelse af beviser i en konkurrencemyndigheds sagsakter, som navnlig vidner om et differentieret beskyttelsesniveau på grundlag af de ønskede oplysninger og om behovet for at sikre effektiviteten af de offentlige procedurer. Denne bestemmelse sonder nemlig mellem forskellige bevis kategorier.

Det skal for det tredje bemærkes, at direktiv 2014/104, som det fremgår af dets artikel 5, stk. 3, og artikel 6, stk. 4, således fastsætter en særlig ordning for begæringer om fremlæggelse af beviser, inden for rammerne af hvilken disse begæringer ikke automatisk imødekommes, men hvor de vurderes i lyset af proportionalitetsprincippet og under hensyntagen til de foreliggende faktiske omstændigheder og legitime interesser. Den nationale ret, for hvilken sagen er indbragt, skal således foretage en streng efterprøvelse af proportionaliteten, samtidig med at den efter omstændighederne tager hensyn til den udtalelse, som den pågældende konkurrencemyndighed i henhold til artikel 6, stk. 11, i direktiv 2014/104 kan forelægge for denne ret.

I lyset af disse præciseringer behandlede Domstolen først det præjudicielle spørgsmål om, hvorvidt en national ret, for hvilken et erstatningssøgsmål vedrørende en overtrædelse af konkurrenceretten verserer, kan pålægge fremlæggelse af beviser, idet den udsætter sagen, henset til den administrative procedure ved Europa-Kommissionen, som endnu ikke er afsluttet.

Domstolen fastslog i denne henseende, at de nationale domstole ganske vist ifølge artikel 16, stk. 1, i forordning nr. 1/2003 skal afholde sig fra at træffe afgørelser, som vil være i strid med en afgørelse, som Kommissionen har til hensigt at træffe i en procedure, som den har indledt, og med henblik herpå skal vurdere, om det er nødvendigt at udsætte sagen. Det følger imidlertid af en samlet læsning af bestemmelserne i direktiv 2014/104, at direktivet ikke pålægger medlemsstaternes nationale domstole at udsætte deres procedurer i forbindelse med de erstatningssøgsmål for overtrædelse af konkurrencereglerne, som de er forelagt, fordi der er blevet indledt en procedure for Kommissionen vedrørende de samme overtrædelser.

Domstolen præciserede i denne forbindelse, at når en national ret beslutter at kræve fremlæggelse af beviser fra parterne eller tredjemand i forbindelse med et erstatningssøgsmål, der er blevet udsat, fordi Kommissionen har indledt en procedure, træffer den nævnte ret principielt ikke en afgørelse, der kan være i strid med en afgørelse, som Kommissionen har til hensigt at træffe.

Den nationale ret skal imidlertid begrænse fremlæggelsen af beviser til det, der er strengt relevant, proportionalt og nødvendigt, idet den sikrer, at en sådan fremlæggelse ikke vil gribe forstyrrende ind i Kommissionens igangværende undersøgelse. Den skal til dette formål foretage en nøje prøvelse af de begærede bevisers relevans, forbindelsen mellem disse beviser og det fremsatte erstatningskrav, den tilstrækkeligt præcise angivelse af de nævnte beviser og disses proportionalitet. I denne forbindelse skal den nationale ret ligeledes tage hensyn til, om erstatningssøgsmålet er blevet udsat.

Domstolen bemærkede dernæst, at en udsættelse af den nationale administrative procedure, indtil Kommissionen har afsluttet undersøgelsen i den pågældende sag, kun udgør en foreløbig forholdsregel, der ikke kan sidestilles med en afslutning af denne procedure.

Domstolen præciserede desuden, at en national lovgivning, som midlertidigt begrænser fremlæggelsen af alle de oplysninger, som er fremlagt i løbet af en administrativ procedure på konkurrenceområdet, ikke er i overensstemmelse med artikel 6, stk. 5, litra a), og artikel 6, stk. 9, i direktiv 2014/104.

Det fremgår nemlig utvetydigt af ordlyden af artikel 6, stk. 5, litra a), i direktiv 2014/104, sammenholdt med 25. betragtning hertil, at den midlertidige beskyttelse, der ydes i henhold til denne bestemmelse, ikke vedrører alle oplysninger, der er blevet fremlagt for konkurrencemyndigheden, men udelukkende oplysninger, der er blevet specifikt udarbejdet med henblik på en procedure iværksat af denne myndighed.

Denne konklusion bekræftes af en systemisk fortolkning af direktiv 2014/104. I denne henseende fremhævede Domstolen bl.a., at den omstændighed, at medlemsstaterne får tilladelse til at udvide omfanget af oplysninger, der først kan pålægges fremlagt efter sagens afslutning som omhandlet i dette direktivs artikel 6, stk. 5, kan resultere i en mere begrænset fremlæggelse af beviser i strid med logikken i dette direktivs artikel 5, stk. 8, som udtrykkeligt tillader medlemsstaterne at vedtage regler, der fører til en mere omfattende fremlæggelse af beviser.

Domstolen udtalte endelig, at direktiv 2014/104 ikke er til hinder for, at en national ret under anvendelse af et nationalt processuelt instrument pålægger fremlæggelse af beviser, alene for at disse deponeres retsligt, og at de først fremlægges, når retten har efterprøvet, om videregivelsen skal afvente afslutningen af en igangværende administrativ procedure. Forudsat at de krav, der følger af proportionalitetsprincippet, er overholdt, kan et sådant processuelt instrument nemlig bidrage til effektiviteten af erstatningskrav, der fremsættes som følge af overtrædelse af konkurrencereglerne,

samtidig med at den beskyttelse, som visse beviser nyder i medfør af artikel 6, stk. 5, i direktiv 2014/104, bevares.

3. Forpligtelse for den person, der har indgivet en begæring om et påbud, til at underbygge rimeligheden af sit erstatningskrav

Dom af 29. januar 2026, *Meliá Hotels International* (C-286/24, [EU:C:2026:49](#))

»Præjudiciel forelæggelse – søgsmål i henhold til national ret angående erstatning for overtrædelser af bestemmelser i medlemsstaternes og Den Europæiske Unions konkurrenceret – direktiv 2014/104/EU – artikel 5, stk. 1 – anvendelsesområde – særligt anerkendelsessøgsmål med henblik på fremlæggelse af dokumenter forud for den eventuelle anlæggelse af et erstatningssøgsmål – bedømmelsen af rimeligheden af erstatningskravet«

I denne dom, hvis faktiske og retlige baggrund er beskrevet ovenfor ³⁸, undersøgte Domstolen desuden det præjudicielle spørgsmål om, hvorvidt betingelsen i artikel 5, stk. 1, første afsnit, i direktiv 2014/104, hvorefter opnåelsen af de ønskede beviser afhænger af, om sagsøgeren har fremlagt en begrundelse, som understøtter rimeligheden af vedkommendes erstatningskrav, er opfyldt, når der foreligger en afgørelse fra Europa-Kommissionen, hvorved der konstateres en overtrædelse af EU-konkurrenceretten i form af en vertikal overtrædelse med konkurrencebegrænsende formål.

I denne henseende bemærkede Domstolen indledningsvis, at artikel 5, stk. 1, i direktiv 2014/104 i det væsentlige kræver, at den person, der har lidt skade som følge af en overtrædelse af konkurrenceretten, til støtte for sin begæring om fremlæggelse af beviser har fremlagt en begrundelse med rimeligt tilgængelige faktuelle oplysninger og beviser, som i tilstrækkelig grad understøtter rimeligheden af vedkommendes erstatningskrav, dvs. sandsynligheden for, at der foreligger en overtrædelse, en skade og en årsagsforbindelse mellem denne overtrædelse og skaden.

Med hensyn til påvisningen af sandsynligheden for overtrædelsen bemærkede Domstolen dernæst, at Kommissionens afgørelse, hvorved der konstateres en overtrædelse af artikel 101 TEUF, gør det muligt for den nationale retsinstans at fastslå, at eksistensen af og så meget desto mere sandsynligheden for den omhandlede overtrædelse er godtgjort, eftersom den nationale retsinstans ikke må træffe afgørelser, der er i strid med sådan afgørelse. Nævnte afgørelse er derimod ikke i sig selv tilstrækkelig til i alle tilfælde at underbygge rimeligheden af erstatningskravet. Det skal med henblik herpå desuden godtgøres, at der er sandsynlighed for skaden og årsagsforbindelsen.

³⁸ Jf. med hensyn til den faktiske og retlige baggrund for sagen afsnit I.1 med overskriften »Det materielle anvendelsesområde«.

Med hensyn til påvisningen af sandsynligheden for skaden bemærkede Domstolen endvidere, at artikel 17, stk. 2, i direktiv 2014/104 opstiller en afkræftelig formodning om, at der foreligger en skade, som skyldes et kartel, hvorved der, som det følger af dette direktivs artikel 2, nr. 14), forstås en horisontal konkurrencebegrænsning mellem to eller flere konkurrenter. Dette udelukker derfor, at en sådan afkræftelig formodning finder anvendelse i tilfælde af en vertikal konkurrencebegrænsning, som involverer ikke-konkurrerende virksomheder, der er aktive på forskellige niveauer i produktions- eller distributionskæden.

Selv om sandsynligheden for den skade, som er forvoldt ved en overtrædelse, skal anses for godtgjort, når der foreligger en kommissionsafgørelse, hvorved der fastslås et kartel, medmindre sagsøgte afkræfter formodningen, er dette således ikke tilfældet, når der foreligger en kommissionsafgørelse, hvorved der fastslås en overtrædelse af artikel 101 TEUF i form af en vertikal konkurrencebegrænsning, selv om der er tale om et konkurrencebegrænsende formål. Når dette er sagt, kan en sådan afgørelse indeholde oplysninger, der er relevante for bedømmelsen af sandsynligheden for skaden og årsagsforbindelsen.

I lyset af ovenstående betragtninger fastslog Domstolen, at artikel 5, stk. 1, i direktiv 2014/104 skal fortolkes således, at Kommissionens afgørelse, hvorved der konstateres en overtrædelse af EU-konkurrenceretten i form af et vertikalt konkurrencebegrænsende formål, ikke er tilstrækkelig til at godtgøre rimeligheden af et erstatningskrav, eftersom dette ikke alene kræver, at sandsynligheden for en sådan overtrædelse, der er fastslået ved en sådan afgørelse, påvises, men ligeledes at der påvises en skade og en årsagsforbindelse mellem denne skade og denne overtrædelse. Dette spørgsmål skal ikke besvares anderledes, fordi denne afgørelse er truffet efter en forligsprocedure.

Domstolen fastslog endelig, at påvisningen af rimeligheden af et erstatningskrav som omhandlet i artikel 5, stk. 1, i direktiv 2014/104 ikke kræver, at det bevises, at det er mere sandsynligt end usandsynligt, at betingelserne for at ifalde ansvar for en overtrædelse af konkurrenceretten er opfyldt. Det er tilstrækkeligt, at sagsøgeren godtgør, at hypotesen om, at disse betingelser er opfyldt, er rimeligt acceptabel.

Domstolen fremhævede, at begrebet rimelighed som omhandlet i artikel 5, stk. 1, i direktiv 2014/104 skal undergives en selvstændig fortolkning i EU-retten, og bemærkede, at begrebet rimeligheden af et erstatningskrav ifølge sin almindelige betydning ikke kræver, at der påvises en særlig høj grad af sandsynlighed for, at betingelserne for at ifalde ansvar er opfyldt, men derimod antyder, at det er nødvendigt og tilstrækkeligt at overbevise den nationale retsinstans, der behandler begæringen om fremlæggelse af beviser, om, at hypotesen om, at disse tre betingelser er opfyldt, er rimeligt acceptabel.

Denne fortolkning understøttes af en analyse af den sammenhæng, hvori begrebet rimeligheden af erstatningskravet i artikel 5, stk. 1, i direktiv 2014/104 indgår. For det første fører påvisningen af rimeligheden af erstatningskravet i den generelle opbygning

af denne bestemmelse, sammenholdt med bl.a. 6., 14. og 15. betragtning til dette direktiv, nemlig ikke til indrømmelse af erstatning i forbindelse med et søgsmål vedrørende realiteten, men til opnåelse af et påbud om den forudgående fremlæggelse af beviser, der er nødvendig for et sådant søgsmåls effektive virkning. Det bevisniveau, som kræves for at opnå de beviser, der er nødvendige for et søgsmål vedrørende realiteten, skal således være lavere end det niveau, der kræves for at påvise, at betingelserne for at ifalde et ansvar vedrørende realiteten er opfyldt.

For det andet fremgår det af artikel 5, stk. 1, i direktiv 2014/104 og 16. betragtning til dette direktiv, at rimeligheden af et erstatningskrav skal påvises alene på grundlag af faktuelle oplysninger og beviser, som med rimelighed kan forventes at være tilgængelige for sagsøgeren, hvilket afspejler EU-lovgivers ønske om ikke at pålægge denne sagsøger en uforholdsmæssig stor bevisbyrde, men blot kræver, at denne sandsynliggør, at en overtrædelse af konkurrenceretten har forvoldt vedkommende skade.

Ifølge Domstolen er denne fortolkning ligeledes den eneste, der er forenelig med formålet med direktiv 2014/104, som navnlig er at rette op på den informationsasymmetri, der er kendetegnende for søgsmål med påstand om erstatning for overtrædelse af konkurrenceretten. Det er nemlig ofte udelukkende modparten eller tredjemand, der er i besiddelse af de beviser, der er nødvendige for at godtgøre et erstatningskrav, og sagsøgeren har ikke tilstrækkelig viden om dem eller adgang til dem.

Den omstændighed, at sagsøgeren til støtte for sin begæring om fremlæggelse af de beviser, der er nødvendige for vedkommendes erstatningssøgsmål, pålægges at påvise, at det er mere sandsynligt end usandsynligt, at betingelserne for at ifalde ansvar for en overtrædelse af konkurrenceretten er opfyldt, er et strengt retligt krav, som uretmæssigt kan hindre den effektive udøvelse af den pågældendes ret til erstatning. Et sådant beviskrav er uforeneligt med formålet om at lette erstatningssøgsmål, eftersom det krævede bevisniveau er af et sådant omfang, at det gøres næsten umuligt eller uforholdsmæssigt vanskeligt for sagsøgeren at udføre sit erstatningssøgsmål.

Formålet med direktiv 2014/104 underbygger dermed, at begrebet rimeligheden af erstatningskravet og den bevisbyrde, som sagsøgeren skal løfte, fortolkes således, at sidstnævnte på grundlag af oplysninger, der er rimeligt tilgængelige for vedkommende, skal overbevise den nationale retsinstans, der behandler den pågældendes begæring om fremlæggelse af beviser, om, at hypotesen om, at de tre kumulative betingelser for at ifalde ansvar for en overtrædelse af konkurrenceretten er opfyldt, er rimeligt acceptabel.

4. Begrænsninger for fremlæggelse af beviser i en konkurrencemyndigheds sagsakter: redegørelser til brug for bødefritagelse eller bødenedsættelse og forligsredegørelser

Dom af 30. oktober 2025, FL und KM Baugesellschaft og S (C-2/23, [EU:C:2025:848](#))

»Præjudiciel forelæggelse – konkurrence – artikel 101 TEUF – effektiv virkning – direktiv 2014/104/EU – regler for søgsmål i henhold til national ret angående erstatning for overtrædelser af bestemmelser i medlemsstaternes og Den Europæiske Unions konkurrenceret – artikel 6, stk. 6 og 7 – artikel 7, stk. 1 – direktiv 2019/1/EU – medlemsstaternes konkurrencemyndigheder indrømmes forudsætninger for at håndhæve konkurrencereglerne mere effektivt og sikre et velfungerende indre marked – artikel 31, stk. 3 – anvendelsesområde – ordning for administrativ og retslig bistand mellem de nationale myndigheder – overførsel af en konkurrencemyndigheds sagsakter til en myndighed, der gennemfører en strafferetlig efterforskning – sagsakterne i den strafferetlige efterforsknings tilføjes redegørelser til brug for bødefritagelse eller bødenedsættelse og forligsredegørelser samt disses bilag – aktindsigt i disse dokumenter for sigtede og andre parter i en sådan procedure«

I denne dom, hvis faktiske og retlige baggrund er beskrevet ovenfor ³⁹, præciserede Domstolen rammerne for den beskyttelse mod videregivelse, der gælder for erklæringer afgivet af virksomheder til brug for bødefritagelse eller bødenedsættelse og for forligsredegørelser i forbindelse med karteller, som de har deltaget i, og som har forvoldt skade på tredjemand.

Domstolen fremhævede i denne henseende, at der ved artikel 31, stk. 3, i direktiv 2019/1 ydes en beskyttelse af redegørelser med henblik på straflempe og forligsredegørelser, som skal sikres, uanset i hvilken sammenhæng disse redegørelser anvendes.

Det fremgår nærmere bestemt af den nævnte artikel 31, stk. 3, at EU-konkurrenceretten alene tillader aktindsigt i redegørelser til brug for bødefritagelse eller bødenedsættelse og forligsredegørelser udarbejdet som led i en procedure indledt af en national konkurrencemyndighed for de af disse procedurer omhandlede parter og alene med henblik på udøvelsen af deres ret til forsvar.

Udtrykket »parterne i den relevante sag«, som fremgår af denne bestemmelse, kan imidlertid ikke forstås således, at det omfatter skadelidte, der kan anlægge erstatningssøgsmål.

Den nævnte bestemmelse ville således miste sin betydning, hvis redegørelser til brug for bødefritagelse eller bødenedsættelse og forligsredegørelser, efter at disse redegørelser i medfør af ordningen med administrativ bistand er blevet fremsendt til straffemyndighederne inden for rammerne af en strafferetlig efterforskning gennemført

³⁹ Jf. med hensyn til den faktiske og retlige baggrund for sagen afsnit I.1 med overskriften »Det materielle anvendelsesområde«.

af disse myndigheder, ved national ret ikke var givet en beskyttelse svarende til den, som nævnte redegørelser sikres ved EU-konkurrenceretten, navnlig hvis alle parter i denne procedure, herunder skadelidte, der kan anlægge erstatningssøgsmål, fik aktindsigt heri.

Eftersom en sådan aktindsigt kan skade den effektive virkning af artikel 31, stk. 3, i direktiv 2019/1, kan den ikke indrømmes andre parter i en strafferetlig efterforskning end de sigtede og navnlig ikke personer, som er påført en skade ved en overtrædelse af konkurrenceretten, og som kræver erstatning for den herved forvoldte skade.

Henset til samtlige ovenstående betragtninger konkluderede Domstolen, at artikel 31, stk. 3, i direktiv 2019/1, sammenholdt med chartrets artikel 47, stk. 1 og 2, og artikel 48, stk. 2, skal fortolkes således, at denne bestemmelse er til hinder for en national lovgivning, hvorefter der i en straffesag, som ikke vedrører en overtrædelse af konkurrenceretten, er ret til aktindsigt i redegørelser til brug for bødefritagelse eller bødenedsættelse og forligsredegørelser, som er udarbejdet til en sag for en national konkurrencemyndighed og fremsendt til de nationale straffemyndigheder, for andre parter i denne straffesag, herunder personer, som har lidt skade som følge af den pågældende overtrædelse af konkurrenceretten, og som kræver erstatning for den af denne overtrædelse forårsagede skade.

IV. Skøn over skaden

Dom af 16. februar 2023, *Tráficos Manuel Ferrer* (C-312/21, [EU:C:2023:99](#))

»Præjudiciel forelæggelse – konkurrence – erstatning for en skade, som er forvoldt af en praksis, der er forbudt i henhold til artikel 101, stk. 1, TEUF – Kommissionens afgørelse om, at der foreligger hemmelige aftaler om prisfastsættelse og forhøjelse af bruttopriserne for lastbiler i Det Europæiske Økonomiske Samarbejdsområde (EØS) – national civilprocesretlig regel om, at hver part bærer sine egne sagsomkostninger, hvis en påstand tiltrædes delvist, medmindre der foreligger ulovlig adfærd – medlemsstaternes procesautonomi – principperne om effektivitet og ækvivalens – direktiv 2014/104/EU – formål og samlet afvejning – artikel 3 – ret til fuld erstatning for den lidte skade – artikel 11, stk. 1 – solidarisk hæftelse for ophavsmændene til en overtrædelse af konkurrenceretten – artikel 17, stk. 1 – mulighed for, at den nationale retsinstans fastsætter skaden ved et skøn – betingelser – umuligt eller uforholdsmæssigt vanskeligt i praksis at opgøre skaden – artikel 22 – tidsmæssig anvendelse«

I denne dom, hvis faktiske og retlige baggrund er beskrevet ovenfor ⁴⁰, fortolkede Domstolen artikel 17, stk. 1, i direktiv 2014/104, hvorefter medlemsstaterne sikrer, at

⁴⁰ Jf. med hensyn til den faktiske og retlige baggrund for sagen afsnit I.1 med overskriften »Det materielle anvendelsesområde«. Denne dom er ligeledes beskrevet i afsnit I.2.3 med overskriften »Tidsmæssig anvendelse af de bestemmelser i direktivet, der bekræfter den eksisterende retspraksis«.

nationale retter får beføjelse til efter nationale procedurer at ansætte størrelsen af den skade, der er lidt som følge af en konkurrencebegrænsende adfærd, hvis det er fastslået, at en sagsøger har lidt skade, men det er praktisk umuligt eller uforholdsmæssigt vanskeligt nøjagtigt at opgøre denne skade på grundlag af de foreliggende beviser.

Den forelæggende ret ønskede i denne forbindelse nærmere bestemt oplyst, om der kunne foretages et retsligt skøn over skaden under omstændigheder som dem, der var omhandlet i det foreliggende tilfælde, for det første, når sagsøgte havde givet sagsøgeren adgang til de oplysninger, der lå til grund for den sagsøgtes udarbejdelse af en sagkyndig erklæring med henblik på at udelukke, at der forelå en erstatningsberettiget skade, og for det andet, når erstatningssøgsmålet var anlagt mod kun en enkelt af adressaterne for den afgørelse, hvorved der blev fastslået en overtrædelse af artikel 101 TEUF, hvilken adressat kun markedsførte en del af de kartelomfattede varer, som sagsøgeren havde erhvervet.

Domstolens bemærkninger

Domstolen fremhævede indledningsvis, at ordlyden af artikel 17, stk. 1, direktiv 2014/104 begrænser anvendelsesområdet for det retslige skøn af skaden til situationer, hvor det er umuligt eller uforholdsmæssigt vanskeligt i praksis at opgøre denne, når eksistensen heraf i forhold til sagsøgeren er godtgjort.

Domstolen anførte, at artikel 17, stk. 1, i direktiv 2014/104 indgår i de foranstaltninger, som skal afhjælpe informationsasymmetrien mellem de personer, der er berørt af en konkurrencebegrænsende adfærd, og de virksomheder, der har overtrådt konkurrenceretten, og bemærkede endvidere, at denne foranstaltning kan virke i samspil med de andre afhjælpende foranstaltninger, der er fastsat i direktivet. Behovet for at foretage et retsligt skøn over den skade, der er lidt som følge af en konkurrencebegrænsende adfærd, kan således navnlig være afhængigt af det resultat, som sagsøgeren opnår efter en anmodning om fremlæggelse af beviser i medfør af artikel 5, stk. 1, første afsnit, i direktiv 2014/104.

Domstolen præciserede i denne forbindelse, at det tilkommer den nationale ret som følge af denne bestemmelses centrale betydning i direktiv 2014/104 at efterprøve, om sagsøgeren har benyttet sig af den nævnte bestemmelse, inden retsinstansen foretager et retsligt skøn. Såfremt det som følge af sagsøgerens passivitet er umuligt i praksis at vurdere skaden, tilkommer det nemlig ikke den nationale ret at træde i stedet for denne eller afhjælpe vedkommendes mangler.

De omstændigheder, som var kendetegnende for den i hovedsagen omhandlede situation, og som den forelæggende ret omtalte i de præjudicielle spørgsmål – dvs. hvor Daimler stillede de oplysninger, som den pågældende havde støttet sig på for at modsige den sagkyndige erklæring fra sagsøgerne i hovedsagen, til rådighed for disse, og hvor sagsøgerne i hovedsagen rettede deres krav mod blot en enkelt af ophavsmændene til den ulovlige adfærd, som Kommissionen havde konstateret – var derimod ikke i sig selv relevante med henblik på at vurdere, om de nationale

retsinstanser kunne foretage et retsligt skøn over skaden i henhold til artikel 17, stk. 1, i direktiv 2014/104. Med hensyn til det sidstnævnte henviste Domstolen bl.a. til det i retspraksis fastsatte princip, som er bekræftet ved artikel 11 i direktiv 2014/104, hvorefter en overtrædelse af konkurrenceretten principielt bevirker, at ophavsmændene hertil hæfter solidarisk.

V. Ordning for forældelsesfrister

Dom af 22. juni 2022, Volvo og DAF Trucks (C-267/20, [EU:C:2022:494](#))

»Præjudiciel forelæggelse – karteller – artikel 101 TEUF – direktiv 2014/104/EU – artikel 10, 17 og 22 – erstatningssøgsmål vedrørende overtrædelser af Den Europæiske Unions konkurrenceret – forældelsesfrist – afkræftelig formodning om skade – opgørelse af det lidte tab – for sen gennemførelse af direktivet – tidsmæssig anvendelse – materielle og processuelle bestemmelser«

Ved undersøgelsen af den tidsmæssige anvendelse af artikel 10 i direktiv 2014/104, der fastsætter reglerne om forældelse af erstatningssøgsmål for overtrædelser af konkurrenceretten, præciserede Domstolen i denne dom, hvis faktiske og retlige baggrund er beskrevet ovenfor ⁴¹, de krav, der følger af artikel 101 TEUF for så vidt angår fastsættelsen af begyndelsestidspunktet for de nationale forældelsesfrister vedrørende erstatningssøgsmål for overtrædelser, der er ophørt inden ikrafttrædelsen af direktiv 2014/104.

Eftersom direktiv 2014/104 blev gennemført i spansk ret fem måneder efter udløbet af fristen for dets gennemførelse, der var fastsat til den 27. december 2016, fandt Domstolen, at det med henblik på at fastlægge den tidsmæssige anvendelse af det nævnte direktivs artikel 10 skulle undersøges, om den i hovedsagen omhandlede situation var opstået før udløbet af fristen for gennemførelse af det nævnte direktiv, eller om den fortsat havde virkninger efter udløbet af denne frist. Domstolen var navnlig af den opfattelse, at det skulle efterprøves, om den forældelsesfrist, der fandt anvendelse på den i hovedsagen omhandlede situation, var udløbet på datoen for udløbet af gennemførelsesfristen for direktiv 2014/104, dvs. den 27. december 2016, hvilket indebar, at tidspunktet, hvor denne forældelsesfrist var begyndt at løbe, skulle fastlægges. I henhold til den dagældende spanske ret begyndte den etårige forældelsesfrist at løbe fra det tidspunkt, hvor skadelidte fik kendskab til de omstændigheder, der udløste ansvar.

⁴¹ Jf. med hensyn til den faktiske og retlige baggrund for sagen afsnit I.2.1.1 med overskriften »Bestemmelser om forældelsesfristen for erstatningssøgsmål«. Denne dom er ligeledes beskrevet i afsnit I.2.1.3 med overskriften »Bestemmelser, som opstiller en afkræftelig formodning om, at der foreligger en skade, som skyldes et kartel« og afsnit I.2.2.2 med overskriften »Bestemmelser om opgørelse af tabet«.

Selv om det påhvilede den forelæggende ret at fastlægge datoen for RM's kendskab i det foreliggende tilfælde, var den forpligtet til i videst muligt omfang at fortolke de gældende nationale bestemmelser i lyset af EU-retten og nærmere bestemt ordlyden af og formålet med artikel 101 TEUF.

Domstolen fremhævede i denne sammenhæng, at det følger af effektivitetsprincippet, at nationale forældelsesfrister for erstatningssøgsmål for overtrædelser af konkurrenceretten ikke kan begynde at løbe, før overtrædelsen er ophørt, og skadelidte har fået eller med rimelighed kan antages at have fået kendskab til de oplysninger, der er nødvendige for at anlægge søgsmålet, nemlig eksistensen af en skade, årsagsforbindelsen mellem denne skade og denne overtrædelse samt identiteten af overtræderen.

Domstolen bemærkede herved, at den pressemeddelelse, der blev udsendt den 19. juli 2016, og som vedrørte Kommissionens afgørelse, hvorved kartellet blev fastslået, ikke syntes at angive identiteten af gerningsmændene til overtrædelsen, dens præcise varighed og de berørte produkter med samme grad af præcision som det resumé, der blev offentliggjort den 6. april 2017. Under disse omstændigheder krævede den fulde virkning af artikel 101 TEUF, at det i det foreliggende tilfælde skulle fastslås, at forældelsesfristen for det af RM anlagte erstatningssøgsmål begyndte at løbe den dag, hvor resuméet af Kommissionens afgørelse blev offentliggjort.

For så vidt som dette måtte være tilfældet, fremgik det således, at denne frist ikke var udløbet før udløbet af fristen for gennemførelsen af direktiv 2014/104. Den fortsatte med at løbe selv efter ikrafttrædelsesdatoen for den spanske gennemførelseslovgivning. Domstolen fastslog således, at for så vidt som den forældelsesfrist, der fandt anvendelse på RM's erstatningssøgsmål i henhold til de tidligere regler, ikke var udløbet før udløbet af fristen for gennemførelsen af dette direktiv, var dette søgsmål omfattet af det tidsmæssige anvendelsesområde for det nævnte direktivs artikel 10.

Dom af 18. april 2024 (Store Afdeling), Heureka Group (Prissammenligningswebsteder) (C-605/21, [EU:C:2024:324](#))

»Præjudiciel forelæggelse – artikel 102 TEUF – effektivitetsprincippet – søgsmål i henhold til national ret angående erstatning for overtrædelser af konkurrenceretlige bestemmelser – direktiv 2014/104/EU – for sen gennemførelse af direktivet – tidsmæssig anvendelse – artikel 10 – forældelsesfrist – nærmere regler om begyndelsestidspunktet – overtrædelsens ophør – kendskab til de oplysninger, der er nødvendige for at anlægge erstatningssøgsmål – offentliggørelse i Den Europæiske Unions Tidende af resuméet af Europa-Kommissionens afgørelse, hvorved overtrædelsen af konkurrencereglerne fastslås – bindende virkning af en kommissionsafgørelse, der endnu ikke er endelig – suspension eller afbrydelse af forældelsesfristen, så længe Kommissionens undersøgelse varer ved, eller indtil den dato, hvor Kommissionens afgørelse bliver endelig«

I denne dom, hvis faktiske og retlige baggrund er beskrevet ovenfor ⁴², præciserede Domstolen de krav, der følger af såvel artikel 102 TEUF som direktiv 2014/104 for så vidt angår forældelse af erstatningssøgsmål for vedvarende overtrædelser af EU-konkurrenceretten.

Med henblik på at fastlægge den tidsmæssige anvendelse af artikel 10 i direktiv 2014/104 i hovedsagen undersøgte Domstolen, om den omhandlede retlige situation var opstået før den 27. december 2016, eller om den fortsat havde virkninger efterfølgende.

Til dette formål skulle det undersøges, om den nationale forældelsesfrist, der fandt anvendelse på den i hovedsagen omhandlede situation, var udløbet den 27. december 2016. I denne forbindelse skulle der imidlertid tages hensyn til, at de gældende nationale forældelsesregler selv inden udløbet af fristen for gennemførelse af direktiv 2014/104 skulle overholde ækvivalensprincippet og effektivitetsprincippet og ikke kunne medføre, at artikel 102 TEUF blev frataget sin fulde virkning.

Den fulde virkning af artikel 102 TEUF og navnlig den effektive virkning af det heri fastsatte forbud kræver imidlertid, at de nationale forældelsesfrister, der finder anvendelse på erstatningssøgsmål for overtrædelser af denne artikel, ikke begynder at løbe, før overtrædelser er ophørt, og skadelidte har fået kendskab til eller med rimelighed kan anses for at have fået kendskab til de oplysninger, der er nødvendige for at anlægge et erstatningssøgsmål.

Selv om det i det foreliggende tilfælde tilkommer den forelæggende ret at fastlægge det tidspunkt, hvor Heureka fik kendskab til disse oplysninger, finder Domstolen det imidlertid hensigtsmæssigt at bemærke, at dette tidspunkt for kendskab principielt falder sammen med datoen for offentliggørelsen i *Den Europæiske Unions Tidende* af resuméet af Kommissionens afgørelse om konstatering af overtrædelser, uanset om denne afgørelse er blevet endelig eller ej.

Domstolen præciserede endvidere, at artikel 102 TEUF og effektivitetsprincippet kræver, at forældelsesfristen suspenderes eller afbrydes, så længe Kommissionens undersøgelse pågår. Denne artikel og dette princip kræver derimod ikke, at forældelsesfristen fortsætter med at være suspenderet indtil det tidspunkt, hvor Kommissionens afgørelse er blevet endelig. En skadelidt person kan nemlig for at underbygge sit erstatningssøgsmål støtte sig på konstateringerne i en kommissionsafgørelse, der ikke er blevet endelig, eftersom denne har bindende virkning, så længe den ikke er blevet annulleret.

Henset til det ovenfor anførte fastslog Domstolen, at en national forældelsesordning som den i hovedsagen omhandlede, hvorefter forældelsesfristen på tre år for det første begynder at løbe uafhængigt og særskilt for hver delskade, der følger af en overtrædelse

⁴² Jf. med hensyn til den faktiske og retlige baggrund for sagen afsnit I.2.1.1 med overskriften »Bestemmelser om forældelsesfristen for erstatningssøgsmål«.

af artikel 102 TEUF, fra det tidspunkt, hvor den skadelidte har fået kendskab til eller med rimelighed kan anses for at have fået kendskab til den omstændighed, at den pågældende har lidt en delskade, og til identiteten af den person, der er erstatningspligtig for denne skade, uden at det er nødvendigt, at overtrædelsen er ophørt, og at denne person får kendskab til, at den pågældende adfærd udgør en overtrædelse af konkurrencereglerne, og den nævnte frist for det andet hverken kan suspenderes eller afbrydes under Kommissionens undersøgelse vedrørende en sådan overtrædelse, er uforenelig med artikel 102 TEUF og effektivitetsprincippet, idet den gør det praktisk umuligt eller uforholdsmæssigt vanskeligt at udøve retten til at kræve erstatning for den skade, der er lidt som følge af samme overtrædelse.

Det er følgelig ved at se bort fra de elementer i denne forældelsesordning, der er uforenelige med artikel 102 TEUF og effektivitetsprincippet, at det skal undersøges, om den forældelsesfrist, der er fastsat i national ret, som fandt anvendelse på situationen i hovedsagen indtil denne dato, var udløbet på datoen for udløbet af fristen for gennemførelse af direktiv 2014/104, dvs. den 27. december 2016.

Det fremgår i denne henseende af Kommissionens afgørelse, hvorved Googles misbrug af dominerende stilling blev fastslået, at denne overtrædelse endnu ikke var ophørt på tidspunktet for vedtagelsen af denne afgørelse, dvs. den 27. juni 2017. Det følger heraf, at på datoen for udløbet af fristen for gennemførelse af direktiv 2014/104 var forældelsesfristen ikke udløbet, idet den end ikke var begyndt at løbe.

Da den i hovedsagen omhandlede situation ikke var opstået før udløbet af fristen for gennemførelse af direktiv 2014/104, fandt direktivets artikel 10 tidsmæssig anvendelse herpå. Domstolen konstaterede imidlertid, at det fremgår af den klare ordlyd af denne artikel 10, stk. 2 og 4, at den omhandlede nationale forældelsesordning ligeledes var uforenelig med denne bestemmelse. Den bemærkede navnlig, at den nævnte artikel 10, stk. 4, nu kræver, at suspensionen af forældelsesfristen som følge af, at en konkurrencemyndighed tager skridt til at undersøge eller forfølge den overtrædelse af konkurrenceretten, som erstatningssøgsmålet vedrører, tidligst ophører ét år, efter at afgørelsen om overtrædelse er blevet endelig, eller efter at sagen på anden måde er afsluttet. Denne bestemmelse går således videre end de krav, der følger af artikel 102 TEUF og effektivitetsprincippet.

Dom af 4. september 2025, Nissan Iberia (C-21/24, [EU:C:2025:659](#))

»Præjudiciel forelæggelse – artikel 101 TEUF – effektivitetsprincippet – søgsmål angående erstatning for overtrædelser af bestemmelser i medlemsstaternes og Den Europæiske Unions konkurrenceret – forældelsesfrist – fastlæggelsen af begyndelsestidspunktet – kendskab til de oplysninger, der er nødvendige for at anlægge et erstatningssøgsmål – offentliggørelse på en national konkurrencemyndigheds websted af myndighedens afgørelse, hvorved der fastslås en overtrædelse af konkurrencereglerne – bindende virkning af en afgørelse fra en national konkurrencemyndighed, der endnu ikke er endelig – suspension eller afbrydelse af

forældelsesfristen – udsættelse af sagen ved den ret, for hvilken der er anlagt et erstatningssøgsmål – direktiv 2014/104/EU – artikel 10 – tidsmæssig anvendelse»

I denne præjudicielle dom opstillede Domstolen for det første de krav, der følger af artikel 101 TEUF, for så vidt angår fastsættelsen af begyndelsestidspunktet for de nationale forældelsesfrister vedrørende erstatningssøgsmål for overtrædelser af konkurrenceretten, som er påbegyndt inden ikrafttrædelsen af direktiv 2014/104. For det andet undersøgte den begyndelsestidspunktet for den forældelsesfrist, der er fastsat i artikel 10 i direktiv 2014/104.

I 2015 vedtog Comisión Nacional de los Mercados y la Competencia (den nationale kommission for marked og konkurrence, Spanien, herefter »CNMC«) en afgørelse, hvori det blev fastslået, at flere virksomheder, herunder Nissan Iberia SA, havde overtrådt artikel 101 TEUF og de spanske konkurrenceregler. Denne afgørelse var genstand for en pressemeddelelse, der blev offentliggjort på CNMC's websted den 28. juli 2015. Den 15. september 2015 blev den nævnte afgørelse offentliggjort i sin helhed på dette websted.

CNMC's afgørelse har været genstand for flere annulationssøgsmål anlagt af ophavsmændene til den hævdede overtrædelse, herunder Nissan, men den blev for så vidt angår Nissan opretholdt af Tribunal Supremo (øverste domstol, Spanien) i 2021.

I marts 2023 anlagde CP et erstatningssøgsmål ved Juzgado de lo Mercantil n° 1 Zaragoza (handelsret nr. 1 i Zaragoza, Spanien) med påstand om, at Nissan tilpligtedes at erstatte den skade, som han angiveligt havde lidt som følge af erhvervelsen af et køretøj, hvis pris var blevet påvirket af den overtrædelse, der var fastslået af CNMC.

Nissan gjorde heroverfor gældende, at erstatningssøgsmålet var forældet.

Handelsret nr. 1 i Zaragoza forklarede i denne forbindelse, at de forældelsesfrister, der finder anvendelse på erstatningssøgsmål for overtrædelser af konkurrencereglerne, i henhold til den nationale lovgivning ikke kan begynde at løbe, før den pågældende overtrædelse er ophørt, og skadelidte har eller med rimelighed kan have haft kendskab til de oplysninger, der er nødvendige for at anlægge erstatningssøgsmålet.

I de tilfælde, hvor overtrædelsen er blevet fastslået ved en afgørelse fra CNMC, kan det efter den forelæggende rets opfattelse lægges til grund, at de skadelidte parter fik kendskab til disse oplysninger på tidspunktet for offentliggørelsen af CNMC's afgørelse på dennes websted, uanset om denne afgørelse er blevet endelig. Ifølge denne fortolkning var CP's erstatningssøgsmål forældet i den pågældende sag.

Handelsret nr. 1 i Zaragoza anførte imidlertid, at der ligeledes findes en linje i national retspraksis, hvorefter forældelsesfristen for erstatningssøgsmål vedrørende konkurrencebegrænsende adfærd konstateret ved en afgørelse fra CNMC, der er genstand for et annulationssøgsmål, først begynder at løbe fra det tidspunkt, hvor afgørelsen er blevet endelig efter domstolsprøvelsen.

Under disse omstændigheder forelagde handelsret nr. 1 i Zaragoza tre præjudicielle spørgsmål, hvormed den nærmere bestemt ønskede oplyst, om artikel 101 TEUF, sammenholdt med effektivitetsprincippet, og i givet fald artikel 10, stk. 2, i direktiv 2014/104⁴³, er til hinder for en national lovgivning som fortolket af de kompetente nationale domstole, hvorefter det med henblik på fastlæggelsen af det tidspunkt, hvorfra den forældelsesfrist, der finder anvendelse på erstatningssøgsmål for overtrædelser af konkurrenceretten i forlængelse af en afgørelse fra den nationale konkurrencemyndighed, hvorved der konstateres en overtrædelse af disse regler, begynder at løbe, kan lægges til grund, at den person, der mener at have lidt skade, har fået kendskab til de oplysninger, der er nødvendige for, at vedkommende kan anlægge sit erstatningssøgsmål, inden denne afgørelse er blevet endelig.

Domstolens bemærkninger

Domstolen efterprøvede for det første den tidsmæssige anvendelse af artikel 10 i direktiv 2014/104 i hovedsagen. Denne bestemmelse foreskriver i stk. 2, at de nationale forældelsesfrister, der finder anvendelse på erstatningssøgsmål for overtrædelser af konkurrenceretten, ikke begynder at løbe, før overtrædelserne er ophørt, og skadelidte har fået kendskab til eller med rimelighed kan anses for at have fået kendskab til de oplysninger, der er nødvendige for at anlægge et erstatningssøgsmål.

Med henblik på at efterprøve, om denne bestemmelse kunne anvendes i hovedsagen, undersøgte Domstolen, om den nationale forældelsesfrist, der fandt anvendelse på det af CP anlagte erstatningssøgsmål, var udløbet på tidspunktet for udløbet af fristen for gennemførelse af direktiv 2014/104, dvs. den 27. december 2016.

Domstolen bemærkede i denne henseende, at selv inden datoen for udløbet af fristen for gennemførelse af direktiv 2014/104 skulle en national lovgivning, der fastsætter den dato, hvorfra forældelsesfristen, der finder anvendelse på erstatningssøgsmål for overtrædelser af konkurrenceretten, begynder at løbe, varigheden og reglerne for suspension eller afbrydelse af fristen, være tilpasset konkurrencerettens særlige formål om, at de berørte personer gennemfører de konkurrenceretlige regler, således at den fulde virkning af artikel 101 TEUF og 102 TEUF ikke undermineres.

Domstolen bemærkede endvidere, at den effektive virkning af forbuddet i artikel 101, stk. 1, TEUF ville blive bragt i fare, hvis det ikke var muligt for enhver at kræve erstatning for skade påført vedkommende som følge af en overtrædelse af konkurrenceretten. Enhver har således ret til at kræve erstatning for den påførte skade, når der er årsagsforbindelse mellem den nævnte skade og en aftale eller en praksis, der er forbudt i henhold til artikel 101 TEUF.

I henhold til retspraksis ville udøvelsen af denne ret til at kræve erstatning i praksis blive gjort umulig eller uforholdsmæssigt vanskelig, hvis forældelsesfristerne begynder at

⁴³ Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2014/104/EU af 26.11.2014 om visse regler for søgsmål i henhold til national ret angående erstatning for overtrædelser af bestemmelser i medlemsstaternes og Den Europæiske Unions konkurrenceret (EUT 2014, L 349, s. 1).

løbe, før overtrædelsen er ophørt, og skadelidte ikke har fået kendskab til eller ikke med rimelighed kan anses for at have fået kendskab til de oplysninger, der er afgørende for at anlægge et erstatningssøgsmål, og som omfatter eksistensen af en overtrædelse af konkurrenceretten, skaden, årsagsforbindelsen mellem skaden og overtrædelsen samt identiteten på overtrædelsens ophavsmand.

Det fremgår i denne forbindelse af den forelæggende rets forklaringer, at en afgørelse fra CNMC, der fastslår en overtrædelse af konkurrencereglerne, og hvis gyldighed er blevet anfægtet ad rettens vej, ikke er bindende for den ret, ved hvilken der er anlagt et erstatningssøgsmål i forlængelse af denne afgørelse. Den person, der har lidt skade som følge af den pågældende overtrædelse, kan således rent faktisk ikke påberåbe sig den nævnte afgørelse til støtte for sit erstatningssøgsmål. Det følger heraf, at for så vidt som den ret, ved hvilken erstatningssøgsmålet er anlagt, først er bundet af konstateringen af, at den pågældende overtrædelse foreligger, når denne afgørelse er blevet endelig, kan skadelidte ikke med rimelighed anses for at have fået kendskab til de oplysninger, der er nødvendige for at anlægge søgsmålet, før CNMC's afgørelse er blevet endelig efter domstolsprøvelsen. Forældelsesfristen for skadelidtes erstatningssøgsmål kan derfor ikke begynde at løbe før den dato, hvor denne afgørelse er blevet endelig.

Efter denne præcisering bemærkede Domstolen i øvrigt, at betingelsen om kendskab til de oplysninger, der er nødvendige for at anlægge et erstatningssøgsmål efter en afgørelse fra en national konkurrencemyndighed, ikke blot kræver, at afgørelsen er blevet endelig, men ligeledes, at disse oplysninger, der følger af den endelige afgørelse, er blevet offentliggjort på passende vis. Med henblik herpå skal den dom, der endeligt stadfæster den nationale konkurrencemyndigheds afgørelse, offentliggøres officielt og være frit tilgængelig for offentligheden, og datoen for dens offentliggørelse skal fremgå klart heraf.

Henset til det ovenstående påpegede Domstolen, at CP i hovedsagen havde anlagt sit erstatningssøgsmål i marts 2023 som følge af en afgørelse fra CNMC, som for så vidt angår Nissan var blevet endelig efter en dom afsagt af Tribunal Supremo (øverste domstol). Eftersom denne dom først blev afsagt i 2021, kunne det med rimelighed antages, at på tidspunktet for udløbet af fristen for gennemførelse af direktiv 2014/104, dvs. den 27. december 2016, var den forældelsesfrist, der fandt anvendelse på CP's erstatningssøgsmål, ikke udløbet, idet den end ikke var begyndt at løbe.

For det andet fastslog Domstolen, at indholdet af artikel 10, stk. 2, i direktiv 2014/104 for så vidt angår fastlæggelsen af det tidspunkt, hvorfra forældelsesfristen begynder at løbe, i det væsentlige afspejler dens praksis vedrørende artikel 101 TEUF og 102 TEUF samt effektivitetsprincippet.

Domstolen fastslog således, at dens betragtninger vedrørende begyndelsestidspunktet for forældelsesfristen for erstatningssøgsmål vedrørende overtrædelser af konkurrencereglerne før ikrafttrædelsen af direktiv 2014/104 ligeledes finder anvendelse på fortolkningen af det nævnte direktivs artikel 10, stk. 2.

Under disse omstændigheder besvarede Domstolen de forelagte spørgsmål med, at artikel 101 TEUF, sammenholdt med effektivitetsprincippet, og artikel 10, stk. 2, i direktiv 2014/104 skal fortolkes således, at disse bestemmelser er til hinder for en national lovgivning som fortolket af de kompetente nationale domstole, hvorefter det med henblik på fastlæggelsen af det tidspunkt, hvorfra den forældelsesfrist, der finder anvendelse på erstatningssøgsmål for overtrædelser af konkurrenceretten i forlængelse af en afgørelse fra den nationale konkurrencemyndighed, hvorved der konstateres en overtrædelse af disse regler, begynder at løbe, kan lægges til grund, at den person, der mener at have lidt skade, har fået kendskab til de oplysninger, der er nødvendige for, at vedkommende kan anlægge sit erstatningssøgsmål, inden denne afgørelse er blevet endelig.

VI. De nærmere regler for udøvelse af retten til erstatning ved de nationale domstole – overholdelse af ækvivalens- og effektivitetsprincippet

Dom af 28. januar 2025 (Store Afdeling), ASG 2 (C-253/23, [EU:C:2025:40](#))

»Præjudiciel forelæggelse – konkurrence – artikel 101 TEUF – direktiv 2014/104/EU – erstatningssøgsmål i forbindelse med overtrædelser af konkurrenceretten – artikel 2, nr. 4) – begrebet »erstatningssøgsmål« – artikel 3, stk. 1 – ret til fuldstændig erstatning for den lidte skade – overdragelse af erstatningskrav til en udbyder af juridiske tjenesteydelser – national ret, der er til hinder for, at det anerkendes, at en sådan tjenesteyder har søgsmålskompetence med henblik på kollektiv inddrivelse af disse fordringer – artikel 4 – effektivitetsprincippet – artikel 47, stk. 1, i Den Europæiske Unions charter om grundlæggende rettigheder – ret til en effektiv domstolsbeskyttelse«

Med hensyn til de nærmere regler for anlæggelse af erstatningssøgsmål i forbindelse med overtrædelser af konkurrenceretten bemærkede Domstolen, at for så vidt som disse regler ikke er reguleret ved direktiv 2014/104, tilkommer det medlemsstaterne at fastsætte dem under overholdelse af ækvivalensprincippet og effektivitetsprincippet.

I 2009 vedtog den tyske konkurrencemyndighed en afgørelse om tilsagn, der bl.a. omfattede delstaten Nordrhein-Westfalen og vedrørte en prisaftale i sektoren for rundtømmer.

En række savværksvirksomheder med hjemsted i Tyskland, Belgien og Luxembourg, som mente at have lidt skade som følge af det omhandlede kartel, overdrog deres erstatningskrav til en udbyder af juridiske tjenesteydelser, der anlagde et kollektivt erstatningssøgsmål ved Landgericht Dortmund (den regionale ret i første instans i Dortmund, Tyskland) i eget navn, men for deres regning. Ifølge en retslig fortolkning af

den gældende tyske lovgivning er et sådant kollektivt inkassosøgsmål imidlertid ikke tilladt på området for erstatning for skade forårsaget af en formodet overtrædelse af konkurrenceretten.

Den forelæggende ret var imidlertid af den opfattelse, at et kollektivt inkassosøgsmål efter tysk ret er det eneste retsmiddel, der gør det muligt at sikre en effektiv håndhævelse af retten til erstatning i kartelsager.

Den forelagde i denne sammenhæng tre præjudicielle spørgsmål, hvormed den nærmere bestemt ønskede oplyst, om den nationale lovgivning i konkurrencesager kan udelukke et kollektivt inkassosøgsmål, når manglen på et tilsvarende retsmiddel i praksis gør det umuligt eller uforholdsmæssigt vanskeligt at anlægge et erstatningssøgsmål, navnlig for skader af ringe værdi, der vedrører et stort antal skadelidte.

Domstolens bemærkninger

Domstolen undersøgte, om EU-retten er til hinder for en fortolkning af en national lovgivning, som bevirker, at personer, der angiveligt har lidt skade som følge af en overtrædelse af konkurrenceretten, forhindres i at overdrage deres ret til erstatning til en udbyder af juridiske tjenesteydelser med henblik på, at denne kan gøre disse rettigheder gældende samlet i forbindelse med et »selvstændigt« erstatningssøgsmål, dvs. et erstatningssøgsmål, der ikke kommer efter en endelig og bindende afgørelse – navnlig for så vidt angår fastlæggelsen af de faktiske omstændigheder – fra en konkurrencemyndighed, der konstaterer en sådan overtrædelse (et såkaldt »stand-alone«-søgsmål).

Domstolen bemærkede, at direktiv 2014/104 ikke indebærer nogen forpligtelse for medlemsstaterne til at indføre en mekanisme for kollektive inkassosøgsmål som det i hovedsagen omhandlede, og den regulerer heller ikke betingelserne for gyldigheden af skadelidtes overdragelse med henblik på et sådant kollektivt søgsmål af sin ret til erstatning for den skade, der er forvoldt ved en overtrædelse af konkurrenceretten. Følgelig henhører såvel indførelsen af en sådan mekanisme som betingelserne for gyldigheden af en sådan overdragelse under de nærmere regler for udøvelsen af denne ret til erstatning, som ikke er reguleret ved direktiv 2014/104, men henhører under hver enkelt medlemsstats nationale retsorden under overholdelse af ækvivalensprincippet og effektivitetsprincippet.

Den forelæggende ret var i den pågældende sag i tvivl om, hvorvidt en retspraksis, der fortolker den nationale lovgivning således, at den forhindrer personer, der mener at have lidt skade som følge af en overtrædelse af konkurrenceretten, i at anlægge et kollektivt inkassosøgsmål, er forenelig med effektivitetsprincippet og retten til en effektiv domstolsbeskyttelse.

Domstolen fastslog i denne forbindelse, at en fortolkning af tysk ret, hvorefter et kollektivt inkassosøgsmål med påstand om erstatning for skade som følge af en

overtrædelse af konkurrenceretten er udelukket, kun er i strid med EU-retten, hvis den forelæggende ret konkluderer dels, at de øvrige kollektive ordninger, der er fastsat i national ret, ikke gør det muligt effektivt at gøre de skadelidtes ret til erstatning gældende, dels at de betingelser for anlæggelse af et individuelt søgsmål, der er fastsat i den nationale lovgivning, gør det umuligt eller uforholdsmæssigt vanskeligt at udøve denne ret til erstatning og således krænker de skadelidtes ret til en effektiv domstolsbeskyttelse.

Domstolen præciserede imidlertid, at de sagsomkostninger, der er forbundet med et individuelt erstatningssøgsmål, ikke i sig selv gør det muligt at konkludere, at udøvelsen af retten til erstatning gøres praktisk umulig eller uforholdsmæssigt vanskelig inden for rammerne af et sådant søgsmål. For at nå frem til denne konklusion skal den forelæggende ret nemlig identificere konkrete forhold i den nationale lovgivning, som er til hinder for anlæggelse af disse individuelle søgsmål.

Domstolen tilføjede, at såfremt den nævnte ret måtte fastslå, at det kollektive inkassosøgsmål i hovedsagen udgjorde det eneste processuelle middel, som gjorde det muligt for de berørte savværker effektivt at gøre deres ret til erstatning gældende, ville en sådan konstatering ikke berøre anvendelsen af de nationale bestemmelser, som regulerer den virksomhed, der udøves af udbydere af sådanne juridiske tjenesteydelser, med henblik på bl.a. at sikre kvaliteten af disse tjenesteydelser og den objektive og rimelige karakter af vederlaget til disse udbydere og at forebygge interessekonflikter og proceduremisbrug.

Hvad endelig angår de konsekvenser, der skal drages af den forelæggende rets eventuelle konstatering af, at de omhandlede nationale bestemmelser ikke er forenelige med retten til effektiv domstolsbeskyttelse, skal denne ret først, idet den tager den nationale lovgivning i dens helhed i betragtning og anvender fortolkningsmetoder, der er anerkendt i denne lovgivning, afgøre, om det er muligt for den at fortolke de relevante bestemmelser på en sådan måde, at de er forenelige med de EU-retlige krav, uden dog at foretage en fortolkning contra legem af disse bestemmelser. Det er kun, hvis det ikke er muligt at fortolke de nævnte bestemmelser i overensstemmelse med EU-retten, at den forelæggende ret skal undlade at anvende disse.

DEN EUROPÆISKE UNIONS
DOMSTOL

Direktoratet for Forskning og Dokumentation

Marts 2026